

ÁRVIZTÁBLÁK BUDAPESTEN

Árvizek okai

Hazánk területén Európa két nagy folyója, a Duna és a Tisza a szokásos vízmennyiségen túlmenően a téli hideg megszűntével, olvadás következtében jelentős többlet vízmennyiséget szállít a tengerbe. A Kárpátok, az Alpok elolvadó hava hirtelen zúdul a síkságra és azok vízgyűjtő folyóiba. Ennek a többlet víznek a levezetését akadályozzák a lassabban olvadó jégtáblák, melyek különösen a szigetek mentén és a kanyarulatokban összetorlódnak és így a vízszintet olyan mértékben emelik, hogy a folyó medréből kilép és nagy területeket áraszt el. Ez a tavaszi ún. "jegesár", míg a nyári nagy esőzések, felhős szakadások árvi ze a "zöldár".

Fővárosunk fekvése sajnos kedvez az árvizeknek, a város alatt és felett, valamint közepén nagy szigetek fekszenek és a mult század közepéig a Duna partjai rendezetlenek voltak. De erősebb volt a jegesedés is, mint jelenleg, mert egyrészt hidak nem lévén, könnyebben alakulhattak ki összefüggő jégmezők, másrészt nem voltak olyan technikai berendezések, mint pl. a jégtörő hajók és robbantási lehetőségek, melyek már jelentős mértékben csökkenthetik az olvadással és a jég torlódásával járó árvizveszélyt. De segítik a jelenlegi helyzetet a korszerű h iradástechnikai berendezések is, melyekkel a folyók alsó-, vagy felső szakaszában észlelt jelenségeket késedelem nélkül tudják az egész folyó hosszában elhelyezett árvizvédelmi szervekkel közölni. És nem utolsó sorban kell megemlíteni, éppen a mult századi nagy árvizek tanulságaként kiépített megmagasított folyóparti támfalakat is.

Árvizek feljegyzései

A Főváros területén jelentkezett árvizeket már 1012-től tartják számon. A XIII-XVI. századig 14, a XVIII. században 24 és a XIX. században csak 1838-ig 7 nagy árvizet jegyeztek fel. Az 1450. évi árvizról például a hazánkat meglátogató híres francia tudós és utazó Brocquière is megemlékezik.

- Ha az elmúlt kétszáz év jelentősebb árvizeinek tetőzési magasságát áttekintjük, akkor azt látjuk, hogy
- 1732-ben $20^{\circ}1'6''$ (= 636 cm) felett, más adat szerint 22° (= 695 cm) magasan állt a víz.
- 1741-ben a pesti Ferencesek templomának oltára is víz alatt állt,
1744. III. 10-én 712 cm (a Budapest lexikon szerint 812 cm) volt a tetőzés; 50 ház omlott össze,
1775. II. 16-én $24^{\circ}2'1''$ (= 765 cm) - a Budapest lexikon szerint 864 cm. - Pesten 611 ház dőlt össze,
- 1795-ben a külvárosok nagyobb része vízben állott. Két hétig kellett az utcákon csónakon közlekedni,
- 1798-ban $23^{\circ}1'3''$ (= 731 cm),
1799. III. 7-én 730 cm (a Budapest lexikon szerint 830 cm) volt a víz magassága. Romba dőlt az egész Ferencváros,
1809. évben $21^{\circ}5'9''$ (= 678 cm),
1811. évben $21^{\circ}3'0''$ (= 672 cm),
1830. évben $21^{\circ}7'0''$ (= 682 cm),
1838. I. 6-án megállván a jég, a vízmagasság $20^{\circ}6'9''$ (= 649 cm) volt,
1838. III. 13-16-ig tartott a magyar történelem legnagyobb árvize, mely 929 cm-rel tetőzött. Összedőlt 3108 ház, vízbefulladt 438 ember, az anyagi kár 70 millió forint volt.
1876. II. -ban 782 cm (a Budapest lexikon szerint 867 cm),
1940. III. -ban 826 cm,
1941. II. -ban 838 cm,
1945. II. 9-én víz alá került Csillaghegy község egész területe a HÉV állomásig. Az ok az volt, hogy a felrobbantott vasúti hid roncsai nem engedték le a jégtáblákat. Ekkor a vízmérce 0 pontján a vízszint magassága 733 cm volt,
1954. VII. -ban 805 cm,
1956. III. -ban 763 cm,
1965. VI. -ban 846 cm,
1975. VII. 8-án 750 cm volt a tetőzés.

Az 1838. III. 15-i nagy árvíz

A legnagyobb árvíz az 1838. III. 15-i volt, mely már III. 13-án kezdődött és csak III. 20-án vonult le teljesen. Érdekes a "Regelő" 1838. I. 21-i cikke, melyben a cikkíró (Novák Dániel) a következőket írta: "Fadd és Faisz között Tolnán felül néhány éve átmetszés történt és az egészből az látszik közvetlenül, hogy különös veszélytől nincs mit aggódní. A nagy hőtömeg elolvadását eszközlendő lágy időt leszámítva, félelem nélkül lehetünk az elöntéstől..."

Hogy milyen hirtelen növekedett a Duna szintje, arra utal Johann Trattner 1838-ban megjelent, "Der Eisgand und die Überschwemmung der Donau in Ungarn im Jahre 1838." c. könyvének alanti táblázata, mely 1838. III. 13. 11^h-tól 3, később 2, majd 1 óránként tartalmazza a Duna vízszintmagasságát az "Ofner Pegel"-nél mérve. (Erre utal a Budai Várbaázár falán a "RÉGI BUDAI "NÁDORI" VIZ-MÉRCE"-re utaló emléktábla, mely 1817. május 1-től elpusztulásáig, 1877-ig nyújtott lehetőséget a Duna napi vízállásának mérésére.)

Az idézett vízszintalakulás táblázata:

kelet	időpont	láb	hüvelyk	vonás	= cm
1838. III. 13.	11 ^h	22	6	3	712
	3	23	4	0	738
	6	24	5	0	772
	8	25	2	3	796
	9	25	9	3	815
	10	25	11	0	819
	12	25	11	9	821
III. 14.	1 1/3	27	1	9	857
	3	24	11	0	788
	6	26	0	0	822
	9	26	4	9	834
	12	26	5	6	836
	3	26	7	0	840
	6	26	7	9	842
	9	26	7	9	842
	12	26	7	9	842
III. 15.	2	26	7	9	842
	4	26	7	9	842
	6	26	7	6	841
	8	26	7	9	842
	10	26	7	9	842
	12	26	8	0	843
	1	26	9	6	847
	2	27	6	9	870
	3	28	1	0	888
	4	28	4	0	896
	5	28	9	9	910
	6	28	4	0	896
	7	28	11	0	913
	8	29	3	0	925
	9	29	4	0	928
10	29	4	6	929	
11	29	4	9	929	

tetőzés

kelet	időpont	láb	hüvelyk	vonás	= cm
1838. III. 15.	12 ^h	29	4	0	928
III. 16.	2	29	2	9	923
	4	29	1	0	920
	6	28	11	3	913
	8	28	10	3	911
	10	28	9	3	909
	12	28	7	0	903
	2	28	4	0	896
	4	28	0	9	886
	6	27	7	0	871
	8	25	8	6	812
	10	25	3	0	798
	12	24	10	3	785
	.	.	.	.	.
	.	.	.	.	.
III. 18.	12	17	10	0	563

A "Regélő" szerint (1838. III. 22-i szám); "Sajkások csak menték, kik tetemes pénzösszeget fizethettek."

Pesten az elárasztott terület 1 300 hold volt; szárazon mindössze 37 hold maradt. A pesti oldalon mintegy 2 km szélességű területet borított el a szennyes, jeges árvíz. Az elárasztott területet - a mai Pestet tekintve - a Keleti pályaudvarig, a Ludovikáig borította a víz, de érintette a Városligetet is. Csak kisebb száraz szigetek maradtak ezen belül, mint pl. (a "Regélő" 1838. III. 22-i cikke szerint):

"a' nagy vásár-tér (mai V. Engels tér)

ágostai vallásuk templomának kis környéke (V. Deák tér)

a' nagy hid utszának felső csúcsa (V. Deák Ferenc u.)

az Ürményi ház mellett (V. Október 6. u. 3.)

az Úri utszának alsó része, Trattner-Károlyi ház (V. Petőfi Sándor u. 3.)

a' Ferencz szerzetesek temploma (V. volt Ferenciek tere)

Nagy kaszárnya (V. Városház u. 11. Fővárosi Tanács épülete)

Albertfalva egészen elsőpörtetett.

Budán, Óbudán a hegyek lábáig terjedt az árvíz és Óbudától Budafokig öntötte el a várost.

Árviztáblák

A ma is látható árviztáblák csak részben mutatják az árviz magasságát, mert a mai járdaszint átlagosan több, mint egy méterrel fekszik magasabban, mint az 1838-ban volt; így pl. a Szerb utca és Királyi Pál utca sarkán lévő árviztáblán jelölt 138.5 cm-es árvizmagassággal szemben az 1838-as árvizszint ténylegesen 190 cm, a Nemzeti Múzeum kerítésén lévő - jelenleg 120 cm-re jelölt szintmagasság eredetileg 158 cm volt. A VIII. Práter u. 8. sz. házon volt magyar nyelvű árviztábla volt az egyetlen, amelynek szövege is utalt a tényleges magasságra. A szöveg a következő volt: "1838. Márczius 15. az árviz ezen magasságot ért el, azonban az utca szintvonala 1.50 m lejjebb volt."

Néhány helyen ez a különbség ma is látható, ahol a régi utcaszint a mai járdaszint alatt néhány lépcsőfokkal lejjebb eredeti helyén látható, így pl. a Rókus kápolnánál (VIII. Rákóczi ut 31.), a Krist háznál (V. Pesti Barnabás u. 2.), az I. Döbrentei u. 15-nél az I. Fő u. 41-nél vagy pl. az V. Szerb utcai görögkeleti szerb templom udvara esetében. De az eredeti járdaszintnél egyazon utca esetében sem volt azonos az árviz relatív magassága, mert maguk az utcák sem voltak nivellálva. Ez tapasztalható pl. az I. ker. Döbrentei utcában, ahol a 15. sz. háznál a jelenlegi járdaszint a látható régihez képest 60 cm-rel, míg ugyanezen utca 9. sz. házánál már 130 cm-re magasabban van.

Az árvizveszély csökkentésére az alsó rakpartot később 670, a felsőt 925 cm-re építették ki.

Árviztáblák a Duna mentén minden olyan városban, vagy községben található, ahol 140 évnél régebb házak állnak, mint pl. Győrött, Esztergomban, Vácott, Szentendrén, Visegrádon, Érden stb.

A mai Nagybudapest területén fellelhető árviztáblák egyrészt az elmúlt 200 év nagy árvizeire utalnak, másrészt mutatják az akkori árvizek kiterjedését, illetve azt a határt, ameddig az árviz idején álltak olyan házak, melyek az árvizeket túléltek és mind a mai napig nem kerültek lebontásra. Jelen tanulmányban kitérek azon árviztáblákra is, melyek létezéséről tudok, melyek azonban a házak elpusztulása, vagy lebontása következtében már nem található meg, illetve kis számban múzeumi, vagy helytörténeti kiállításra kerültek. Megőrizték pl. a III. Harrer Pál u. 10. sz. házon volt táblát, mely a III. ker. Tanács Fő tér 1. sz. alatti Zichy kastélyban lévő állandó kiállításra került. A IX. Kínizsi Pál u. 21. sz. ház lebontott árviztábláját a IX. ker. Tanács őrzi. A mellékelt táblázatban felsorolt táblák adatainál így bizonyos mértékű kettősség mutatkozik, mert az adatok - a teljesség érdekében - szerepelnek a lebontott, illetve elpusztult házak között és a jelenlegi múzeumi, vagy kiállítási elhelyezésnél is.

A legrégebb budapesti árviztáblaként az I. Döbrentei u. 15. sz. házon volt és az 1775. II. 17-i árvizre utaló táblát tekintették, melynek eredetije jelenleg a Budapesti Történeti Múzeum Kiscelli múzeumában

található. Ennél régebbi árvizre utal azonban az V. Havas u. 4. sz. ház udvari falába illesztett kőtábla, mely az 1732-es nagy árvizre utal. Ezen kőtábla 60x30 cm nagyságu és azon nagyméretű "1732"-es évszám és alatta jel látható. Ezen megállapításom alátámasztására hivatkozom Johann Trattner fent idézett könyvére, melynek 9.-10. oldalán megemlíti, hogy a Wintergasse 153. sz. házon (később Tél, majd Havas u.) négy nagy árvíz magasságát jelölték meg. Ezek közül a legalsó az 1732. évi volt, mely 22 láb (695 cm) Dunaszintre utal. Ezen tábla a könyv szerint a vizmagasságot a talajszinttől 1 láb 10 hüvelykre (58 cm) jelölte. Az V. Havas u. 4. sz. ház udvarán lévő táblán a jel közti kettős vonal talajszinttől mért magassága megfelel a fenti méretnek (60 cm). A könyv szerint a házon még három másik árvízjelzés is volt, éspedig az 1744-es árvizre utaló a ház talajszintjétől 2 láb 10 1/2 hüvelykre (90 cm); az 1799-es árvizre utaló jelzést tévesen 1798-as évszámmal jelölték; ennek magassága 4 láb 6 hüvelyk (142 cm) és végül az 1775. évi árvizre utaló jelzés 5 láb 6 hüvelykre (174 cm) volt látható. Az utóbbi háromból a ház udvarán ma már egy sem látható, bár lehet, hogy azokat vakolat fedi. Magát a házat többször is átépítették, illetve emeletet húztak rá. Érdeemes lenne a ház udvari falának vakolatát a meglévő tábla felett megbontani, de legalább a jelenleg is látható táblát szakszerűen letisztítani.

A "Regélő" 1838. IV. 12-i 29. száma még utal másik ilyen régi árviztáblára is: "Az 1775-ki viznek magassága utóbbi időkgig fel volt jelölve Pesten egy háznak (251. sz. a.) homlokfalán a Terézia-városban füzfa utzában." (Ma VII. Dohány u.)

Az 1775. II. 17-i árvizre utaló meglévő háromnyelvű tábla másolata (Csúcs Ferenc szobrászművész alkotása) 1960. VI. -ban az eredeti helyére I. Döbrentei u. 15. sz. házra került, melyet a már fent idézett könyv, mint Rácváros 608. sz. házat jelöl meg, de említi a könyv azt a másik 1775-ös árviztáblát is, mely a vizivárosi Harmincad épületen volt. Ez ma az I. Fő u. 26. sz. háznak felel meg. Itt ma árviztábla nem található. De Bendefy László: Adalékok Vásárhelyi Pál 1834-1841 közti Pest-Budai lejtmeréséhez c. tanulmányában utal erre az 1775. évi árviztáblára, de megemlíti még a volt Fő u. 26. sz. házon 2 további elpusztult árviztáblát is; egyet 1830, egyet pedig az 1838. III. 15. -i árvizre utalót.

A legtöbb árviztábla az 1838. március 15-i nagy árvizet jelöli, de található árviztábla, mely az 1876. II. 13-23; 25-26, az 1941. II., 1945. II. 9, az 1954. VII. 19., az 1956. III. 6. és az 1965. VI. 17-es árvizeket jelzi. A II. Bécsi ut 32. sz. alatti Budapest-Ujlaki plébánia templomban lévő árviztábla nem a Duna árvízszintjét, hanem az 1875. VI. 26-i felhőszakadás következtében keletkezett magas vízszintet mutatja. A jelzés szerint a felgyülemlett víz szintmagassága 164 cm volt.

Egy évszázad legnagyobb árvizeit sorolja fel a Fővárosban két tábla; az egyik az V. ker. Vigadó téri hajóállomás falán, a másik pedig a XI. ker. Műegyetemi rakpart támfalán látható.

Vannak olyan árvizek is, melyek nem az egész mai Főváros területét érintették, hanem annak csak egy részét. Ilyen volt az 1945. II. 9-i árvíz, mely az akkor még önálló Csillaghegy községet öntötte el egészen a HÉV vonaláig. Ennek oka az volt, hogy a felrobbantott dunai északi vasuti hid roncsai miatt a jég nem tudott levonulni és a keske-nyebb Dunaágban Csillaghegynél zúdult annak szinte egész területére.

Árviztáblák nyelvezete

Az árviztáblák nagy részének nyelvezete német, de van szép számmal magyarnyelvű is, valamint néhány szerb nyelvű és egynek a szövege a magyar és német nyelv mellett latin is (I. Döbrentei u. 15.)

Árviztáblák anyaga, alakja

Az árviztáblák általában vörösmészkből készültek, de van köztük fehér mészkő és öntöttvas tábla is. Sőt az 1941-es árvíz megjelölésére zöld színű kerámiatáblát készítettek szériában. A táblák alakja legtöbbször téglalakú de van kerek is. Van olyan téglalakú tábla, melynek tympanonos tetőzete van. Ilyenek közül, mint érdekességet említem meg a IX. Liliom u. 25. sz. házon lévő, melynek tetőrészébe "G. Neuhofer" név található. A tábláról 1938-ban dr. Pilászy György készített felvételt és az említett tympanonban a név még nem volt látható. Ezen tábla alatt a lehullott vakolat alatt egy olyan kváderkő látható, melynek közepén egy bevéselt vízszintes vonás van. Feltételezésem szerint ez jelezhetette a tényleges tetőzés magasságát és csak utólag helyezték el felette a diszes vörösmészkből táblát, azonban úgy, hogy az a tényleges szintmagasság megjelölését ne takarja el. Ilyen tympanonos árviztábla található még az I. Fő u. 41. sz. alatti volt kolostor - jelenleg Szociális Otthon - folyosóján. Ennek háromszögletű részébe egy kis keresztet és alatta a "J.M.J." betűket vésték. Tympanonos tábla van még az V. Váci u. 47/b sz. alatti volt Angolkisasszonyok templomában is. Itt azonban a tetőrészbe nincsen bevésés.

A táblák nagy része vésett, vagy domborított volt. Jobbra, vagy balra mutató kinyújtott mutatóujju kéz jelzi az árvíz tetőzésének vonalát, ami lehet egyszerű, vagy kettős vésett vagy domboru vonás. A vonások egy része nyilban végződik, míg a másik végük több esetben tollas.

Az árviztáblákon több esetben nyomát látni festésnek, vagy aranyozásnak. Így pl. a IX. Angyal u. 39. sz. házon lévő táblán piros alapszín nyomai láthatók. A "Buvár" 1938. III. -i számában közölt cikk szerint a Krist házon (V. Pesti Barnabás u. 2.) lévő árviztábla kézfe-jén még láthatók voltak az aranyozás nyomai. Ugyan így látható az aranyozás nyoma a III. ker. Helytörténeti Kiállításon lévő (III. Fő tér 1.)

volt III. Harrer Pál u. 10. ház árviztábláján is. Az I. Fő u. 41. Szt. Erzsébet rendház templomában lévő árviztáblán a kezét utólag befestették és a betűket bearanyozták. Festett kőtábla látható VI. Nagymező utcában lévő Terézvárosi templom főoltárának sekrestye felé eső oldalán és az ugyan ilyen V. Vagyázó Ferenc u. 6. sz. ház udvarán lévön is.

A ház tulajdonosának, illetve a táblát elhelyezőnek monogramját tartalmazza rozettában a lebontott III. Harrer Pál u. 10. sz. alatti tábla (K.S.) és az ugyancsak lebontott III. Tanuló u. 5. sz. házról származó tábla (L.R.). A BTM Kiscelli muzeumban őrzött és Óbudáról meg nem határozott helyről származó táblán G.S. monogram látható. Kiirt egész név szerepelt a III. Föld u. 26. sz. lebontott ház árviztábláján. Ezen az ovális táblán már az 1938-as fénykép alapján is a felirat annyira elkopott volt, hogy a névből csak "MICHAEL R...ER" volt kivehető.

Az 1941-es árvizre utal 4 db még ma is fellelhető, részben igen rossz állapotban lévő zöld színű kerámia tábla. A Belgrád rakp. illetve a Bem József rakp. támfalában található e táblák. Ezek az 1941-es évszámon kívül egy a hullámokon úszó hal látható, melynek szájából nyúlik ki a szintvonalat jelző vonal. Egységes öntöttvas táblák jelzik az árviz magasságát Csillaghegyen (22x7 cm). Mindennemű felirat nélküli öntöttvas táblákat alkalmaztak Ujpesten is az árviz megjelenésére. Ezek a táblákon csak a szintvonalat jelző domború vonás látható. Minden valószínűség szerint ezek a táblák az 1876. II. 25-i árvizre utalnak. Azonos öntöttvas táblája volt a Majakovszkij (Király) u. 78. és a III. Óbudai rakpart 28. sz. háznak. Ezeknél az alapszín fehér volt, a keret és a betűk feketék.

Színes mozaik tábla látható III. Vöröshadsereg útja 291. sz. alatt a Fővárosi Tanács üdülőjében, mely Balázs József alkotása és az 1965. VI. 17-i árvizre utal.

Van olyan épület, melyen egymás felett 2 nagy árvizre utaló tábla is látható (I. Corvin tér 2., I. Döbrentei u. 15.; I. Fő u. 41. stb.)

Magát az 1838-as nagy árvizet mutatja be a dr. Gerő László által tervezett és 1938-ban - a nagy Pest-Budai árviz 100. évfordulójára - a Szerb u. és Királyi Pál u. sarkán felállított háromrészes emléktábla, melynek középső részén Budapest 1938-as térképére vetítve látható az elöntött terület. Az 1838-as nagy árvizre utal a volt Ludovika Akadémia előcsarnokában látható emléktábla, mely megemlíti, hogy 10 000 árvizkárosult polgár talált menedéket az épületben és oda szállították a Magyar Nemzeti Múzeum veszélyeztetett kincseit is megőrzésre, melyek 1847-ig maradtak ott.

A legszebb művészi ábrázolás az V. Kossuth Lajos u. 1. sz. alatt a Ferencesek templomának falán látható, Holló Barnabás bronz domborműve. Az elárasztott Pestet és Wesselényi Miklóst, az "Árvizi hajós"-t ábrázolja. A bas-relief háttérében látható házak az Alsó Duna-sor Piarista rendházának 2 gömbölyű sarokerkélye közül az egyiket, a Belvárosi templom szentélyét, az emeletes Városházat és a Városház teret ábrázolja.

Árviztáblák szövege

Érdekes megfigyelni az árviztáblák szövegezését. A németnyelvű árviztáblákon az írásmód különböző, van ahol a "WASSER-HÖHE"-t egybe írják, van ahol külön. Hibás a Ráday u. 51. és a XI. Angyal u. 39. sz. házakon lévő tábla szövege, mert ezeken a "WASSER"-szó helyett "WASER" áll. Magát a "HÖHE" szót is különféleképpen írták, van ahol "HAEHE"-nek, "HÖHE"-nek, "HÖHE", vagy "HÖCHE"-ként. A hónap neve "MÄRZ", vagy "MAERZ". A III. Föld u. 26-os táblán "VASSZER" volt olvasható.

Az alkalmazott betűk típusa általában latin nagybetű volt, de van ahol gótikus, egyes esetekben pedig kurzív. A magyar szövegben a kettős s-t "ſs"-nek írták (VIII. Horváth Mihály téri Józsefvárosi templomban). A magyar szövegben a keltezés sorrendjében általánosságban a németes "15^{ik} Martius"-t használták, de van több olyan is, ahol már a ma használatos sorrendet alkalmazták. Érdekes, hogy több teljesen azonos szövegű és kivitelezésű tábla található, így pl. az V. Vigyázó Ferenc u. 6. sz. ház udvari falán és a VI. Nagymező utcai Terézvárosi templomban az oltár sekrestyefelé eső oldalfalán lévő tábláknál a méret és a kivitelezési mód is azonos, csupán színben van eltérés, mert míg a Vigyázó Ferenc utcában az alapszín fehér és a ráfestés színes, a Nagymező utcai templomban fekete alapon a betűk aranszínűek. Ezeknél a tábláknál még különösen érdekes az a körülmény, hogy nem csak az évszámot, hanem a napot is római számmal írták: "VON XV AUF XVI MÄRZ". Van olyan magyar nyelvű árviztábla, melyen magát az "ÁRVIZ" szót, vagy a "A VIZ MAGASSÁGÁT" egyáltalán nem is említik, a szöveg csupán ennyi "VoLT Március 16-ÁN 1838" (V. Veres Pálné u. 29.) Magát a házat 1896-ban építették. A BTM Kiscelli múzeumában őriznek egy meg nem határozott helyről Óbudáról származó olyan árviztáblát, melynek szövegében "ÁRWISSZ" szó olvasható.

Két olyan árviztáblát ismerünk - mindkettő az V. Pesti Barnabás u. 2. sz. un. "Krist ház"-on, illetve bent az étteremben, melyeknek árvízszintjét nem csak kézzel és vonással jelezték, hanem a pontos vízmagasságot öl, láb és hüvelyk megjelölésével is feltüntették. A külső táblán ez a szám 1^o2', ami 253 cm-nek felel meg, míg bent az étterem falán lévő táblán ez a szám 1^o1'5", ami 235 cm-nek felel meg.

Árviztáblák védelme

Az árviztáblák az egész Főváros életére kiható, nagy természeti katasztrófákat jelölnek meg és így azok megőrzése az utókor részére elsőrendű kötelességünk. A helyes megoldást a II. Gyorskocsi u. 44. sz. háznál láthatjuk, ahol a modern épület falán az eredeti magasságban helyezték el másodlagosan az ott volt és lebontott ház eredeti árviztábláját.

Szanálásnál az árviztáblák egy része bekerül a BTM Kiscelli múzeumába, helytörténeti gyűjteményekbe, a Magyar Vizügyi Múzeumba, ahol azok egy részét a nagyközönségnek be is mutatják. Sajnos azonban a lebontott házak árviztábláinak jelentős része eltűnik, vagy azokat összetörik. Rendeletileg kellene szabályozni ezen árviztáblák védelmét. Jelen tanulmányomhoz csatolt részletes jegyzék alapján kellene felhívni a műemléki és kerületi tanácsi szervek figyelmét a táblák védelmére, azok sérülésének kijavítására és amennyiben mód van rá az eredeti árviztáblát szanálás esetén a régi helyére épülő új épületen megfelelő szövegű utalással az eredeti szintmagasságnak megfelelően elhelyezni, vagy megőrzésre és bemutatásra az illetékes múzeumnak megküldeni.

A tanulmány anyagának lezárása és a táblázatok elkészítése után szereztem tudomást újabb árviztáblák eltűnéséről. Míg 1977-ben a IX. kerületben meglévő épületekről tűntek el árviztáblák (Liliom u. 25. és Ráday u. 51.,) most arról értesültem, hogy az újpesti városrész rekonstrukció kapcsán bontották le a

IV. Rózsa u. 17 (I. sz. táblázat 26. sz. tétel) és

IV. Ósz u. 135. (I. sz. táblázat 27. sz. tétel) házakat.

Fentiekkel szemben viszont tudomásomra jutott, hogy a III. Mókus u. 20. sz. házon volt 1838. évi árviztábla jelenleg a III. ker. Helytörténeti kiállítás raktárában tárol.

Budapesti meglévő árviztáblák adatai

Sorszám	Pontos cím	Elhelyezés	Az árviz időpontja	Orsz. rendsz. magassága	Utca-szinttől való magasság	Eredeti szint +	Mérete cm	Anyaga	Nyelv	Írásmód	Kézírása	Módja	Szintvonal	Keretezés	Megjegyzés
1.	I. Corvin tér 2.	udvar	1838. III. 15.	105.921	269	81	22x12	vm.	német- magyar	latin vésett	balra	vésett	vésett vonás	-	
2.	I. Corvin tér 2.	udvar	1876. II. 25.	104.472	124	81	32x12	önt. v.	német	latin domb.	-	-	tollas nyíl balra	kettős lekere- kitve	
3.	I. Döbrentei u. 15.	falon másolat	1775. II. 17.	104.457	68	70	53x54	vm.	latin- magyar- német	írott- vésett	balra	vésett	vésett vonás	kettős	
4.	I. Döbrentei u. 15.	falon másolat	1838. III. 15.	105.897	216	70	49x49	vm.	magyar- szerb	latin- ciril nagy- betű	-	-	tollas nyíl jobbra vésett	vastag	
5.	I. Fő u. 41.	folyo- són	1838. III. 15.	105.976	202	65	tetősz. 30x18 +6	vm.	német	latin nagy- betű vésett	balra	dom- boru	vésett vonás	széles	
6.	I. Fő u. 41.	folyo- són	1876. II. 25.	104.862	71	65	29x27	vm.	német	latin nagy/ kisb. vésett	-	-	vésett vonás	keskeny +fakeret űvegezve	
7.	I. Fő u. 41. templomban	pillé- ren	1838. III. 15.	105.999	200	65	38x18	vm.	német	latin nagy/ kisb. vésett	balra	dom- boru	domb. vonás	4 sar- kon le- vágva	ara- nyozott volt
8.	I. Ybl Miklós tér 2-6. Nádori víz- mérce emléktábla	Vár- bazar falán	1817. IV. - 1877.					fehér márv.						elhe- lyezve: 1967	

I. Budapesti meglévő árviztáblák adatai (folytatás)

Sorszám	Pontos cím	Elhelyezés	Az árvíz időpontja	Orsz. rendsz. magassága	Utca-szinttől való magasság	Eredeti szint +	Mérete cm	Anyaga	Nyelv	Írásmód	Kézíránya	Módja	Szintvonal	Keretezés	Megjegyzés
9.	II. Bem rakp. 54. magass.	dunai támfalon	1941.		120		36x18	zöld kerámia	-	-	balra	domb.	domb. vonás	-	kopott
10.	II. Bem tér 3.	falon (átelyezett)	1838. III. 15.	105.793	130		36x37	vm.	német	gót nagyb. vésett	balra	domb.	vésett vonás	széles kiemk.	
11.	II. Gyorskocsi u. 44.	falon (másodlagos)	1838. III. 15.	105.756	120		29x22	vm.	német	latin írott vésett	jobbra	vésett	vésett vonás		
12.	II. Bécsi u. 32. templ. (felhőszakadás miatt)	pilléren	1875. VI. 26.		164		32x36	vm.	magyar	latin nagy/kisb. vésett	jobbra	domb.	nyíl jobbra	keskeny	
13.	II. Lajos u. 18.	falon	1838. III. 15.		106		41x33	vm.	német	latin kisb. vésett	balra	vésett	vésett vonás	vésett	G. B. monogr.
14.	III. Lajos u. 36.	falon	1838. III. 15.	106.084	133		33x21	vm.	magyar	latin nagy/kisb. vésett	balra	domb.	vésett nyíl	kiemelkedő; 4 sarkon levágva	
15.	III. Lajos u. 102.	udvaron	1838. III. 15.		205		29x20	vm.	német	latin nagyb. vésett	jobbra	domb.	vésett vonás	keskeny kiemkedő	

I. Budapesti meglévő árviztáblák adatai (folytatás)

Sorszám	Pontos cím	Elhelyezés	Az árviz időpontja	Orsz. rendsz. magassága	Utca-szinttől való magasság	Eredeti szint +	Mérete cm	Anyaga	Nyelv	Írásmód	Kéziránya	Módja	Szintvonal	Keretelés	Megjegyzés
16.	III. Lajos u. 168. Plébánia Hivatal	kapu alatt	1838. III. 15.		110		29x23	vm.	német	latin nagyb. vésett	jobbra	domb.	vésett vonás	-	szinezett
17.	III. Mókus u. 20.	udvaron falon	1838. III. 15.		187		29x18	vm.	német	gót nagy/kisb. vésett	-	-	vésett vonás	széles lekerekítve	
18.	III. Óbudai u. Rk. Pléb. templ.	szentelt víztartó felett	1838. III. 15-16.	106,211	113		25x20	vm.	német	latin nagyb. vésett	jobbra	vésett	vésett vonás	-	
19.	III. Óbudai u. Rk. Pléb. templ.	déli oldalajtónál	1838. III. 15-16.	106,198	113		27x22	vm.	német	latin nagyb. vésett	jobbra	vésett	vésett vonás	-	
20.	III. Szentendrei ut Máriakő káp.	falon	1876. II. 25-26.	104,931	66		33x31 félkörös	vm.	német	gót nagy/kisb. vésett	jobbra	vésett	vésett vonás	-	
21.	III. Vöröshadsereg útja 281-289. Főv. Vízmevek üdülője	üdülőben	1945. II. 9.		202		21x9	önt.v.	magyar	latin domb.	-	-	domb. vonás	keskeny	
22.	III. Vöröshadsereg útja 281-289. Főv. Vízmevek üdülője	üdülőben	1965. VI. 17.		161		15x7	önt.v.	magyar	latin domb.	-	-	domb. vonás		

I. Budapesti meglévő árviztáblák adatai (folytatás)

Sorszám	Pontos cím	Elhelyezés	Az árviz időpontja	Orsz. rendsz. magassága	Utca-szinttől való magasság	Eredeti szint +	Mérete cm	Anyaga	Nyelv	Írás-mód	Kéz iránya	Módja	Szintvonal	Keretelés	Megjegyzés
23.	III. Vöröshadsereg útja 219. Főv. Tan.	üdü- lőben	1945. II. 9.		215		21x9	önt. v.	magyar	latin domb.	-	-	domb. vonás	keskeny	
24.	III. Vöröshadsereg útja 291. Főv. Tan.	üdü- lőben	1965. VI. 17.		180		49x39	mo- zaik	magyar	latin	-	-	szines		Balázs József műve
25.	IV. Deák Ferenc u. 49.	falon	1876. II. 25.?		143		10x20	önt. v.	-	-	-	-	domb. vonás	-	
26.	IV. Rózsa u. 17.	falon	1876. II. 25.?		118		10x20	önt. v.	-	-	-	-	domb. vonás	-	
27.	IV. Ósz u. 135.	falon	1876. II. 25.?		132		10x20	önt. v.	-	-	-	-	domb. vonás	-	
28.	V. Apáczai Csere János u. 7.	konyha falon	1838. III. 15.		150		40x24	vm.	német	gót nagy/ kísb. vésett	balra	vésett	vésett vonás		másod- lagos
29.	V. Belgrád rakp. Hajóállomás	lépcső falán	1941		160		36x18	zöld kerá- mia	-	-	hal	domb.	domb. vonás		
30.	V. Belgrád rakp. Hajóállomás	lépcső falán	1941		160		36x18	zöld kerá- mia	-	-	hal	domb.	domb. vonás		kopott
31.	V. Eötvös Lóránd u. 7. Róm. Kath. Hittud. Akadémia falán	keren- gő falán	1838. III. 15.	105.845	100		43x21	vm.	magyar	latin nagyb. vésett	jobbra	vésett	nyilas vonás vésett	keskeny	

I. Budapesti meglévő árviztáblák adatai (folytatás)

Sorszám	Pontos cím	Elhelyezés	Az árviz időpontja	Orsz. rendsz. magassága	Utca-szinttől való magasság	Eredeti szint +	Mérete cm	Anyaga	Nyelv	Írásmód	Kéz iránya	Módja	Szintvonal	Keretezés	Megjegyzés
32.	V. Havas u. 4.	udvari falon	1732		60		60x30	mész-kő	-	-	-	-	vésétt dupla vonás		lemezelve
33.	V. Pesti Barnabás u. 2. Krist ház	falon	1838. III. 15-16.	105.842	240	42	35x30	vm.	német	latin nagy/kisb. vésett	jobbra	domb.	vésétt vonás és 1°2' jelz.		
34.	V. Pesti Barnabás u. 2. Krist ház	Éttem falán	1838. III. 15-16.	105.866	233	42	32x28	vm.	német	latin nagy/kisb. vésett	jobbra	domb.	vésétt vonás és 1°1'5" jelz.		
35.	V. Szerb u. 4. Gör. kel. szerb t.	udvari falon	1838. III. 3. =III. 16.	105.831	270		40x35	vm.	szerb	cirill nagyb. vésett	jobbra	domb.	vésétt kesonvas	keny	töredezett
36.	V. Szerb u. 23. - Királyi Pál u. sarok	falon	1838. III. 13, 14, 15, 16.		138.5			hmkő	magyar		térkép				dr. Gerő László 1938. terv
37.	V. Váci u. 47/a volt kolostor	kerengő falán	1838. III. 15.	105.784	198		34x13	vm.	magyar	írott vésett	balra	domb.	vésétt kesonvas	keny	
38.	V. Váci u. 47/B. templomban	pilléren	1838. III. 15.	105.831	215		tető 30x20+5	vm.	magyar	írott vésett	balra	domb.	vésétt kesonvas	kiemelkedő keskeny	

I. Budapesti meglévő árviztáblák adatai (folytatás)

Sorszám	Pontos cím	Elhelyezés	Az árviz időpontja	Orsz. rendsz. magassága	Utca-szinttől való magasság	Eredeti szint +	Mérete cm	Anyaga	Nyelv	Írásmód	Kéz iránya	Módja	Szintvonal	Keretelés	Megjegyzés
39.	V. Veres Pálné u. 29.	falon	1838. III. 16.	105,870	156		Ø 44 kerek	vm.	magyar	latin nagy/kisb. vésett	balra	domb.	domb. vonás	három-későbbi szoros elhelyezés	kedő
40.	V. Vigadó tér Hajóállomás	falon	Egy évszázad				180x40	hmkó	magyar				vésett vonások		Egy évszázad árvizei
41.	V. Vigyázó Ferenc u. 6.	udvarban falon	1838. III. 15-16.		105		38x38	hmkó	német	latin festett	balra	domb.	tollas festett	keskeny színes le- vágva	
42.	VI. Dessewffy u. 8-10.	falon	1838. III. 15.		65		39x20	vm.	német	latin nagyb. vésett	jobbra	vésett	vésett vonás		töredezett
43.	VI. Nagymező u. Terézvárosi templom	oltár baloldalán	1838. III. 15-16.	105,962	135		40x35	hmkó színes	német	latin nagyb. festett	balra	domb.	tollas festett	sar- nyil kokon le- vágva	
44.	VII. Holló u. 4. rekerül	falon	1838. III. 15-16.		93		23x17	vm.	német	írott vésett	balra	domb.	vésett vonás	keskeny	kopott
45.	VIII. Bacsó Béla u. 20.	falon	1838. III. 15.	105,841	120		30x26	vm.	német	írott vésett	jobbra	vésett	vésett vonás		

I. Budapesti meglévő árviztáblák adatai (folytatás)

Sorszám	Pontos cím	Elhelyezés	Az árviz időpontja	Orsz. rendsz. magassága	Utca-szinttől való magasság	Eredeti szint +	Mérete cm	Anyaga	Nyelv	Írásmód	Kézírása	Módja	Szintvonal	Keretelés	Megjegyzés
46.	VIII. Bródy Sándor u. 1.	kerítésen	1838. III. 15.	105.860	120		37x25	vm. vaske- retben	magyar latin nagyb. vésett		balra domb.		vésett vonás	kie- mel- kedő széles felül lekere- kitett	másod- lagos
47.	VIII. Horváth Mihály tér templ.	szen- telt viz- tartó felett	1838. III. 15.	105.836	156		37x18	vm.	magyar latin nagyb. kisb. vésett		-	-	vésett vonás		
48.	VIII. Kún Béla tér volt Ludovika Ak.	előcs. falón	1838. III. 15.					fm.	magyar latin nagy/ kisb. vésett						emlék- tábla
49.	VIII. Rákóczi út 31. Rókus kápolna	falón	1838. III. 15.	105.889	150	75	42x33	fm	magyar latin nagyb. vésett		-	-	tollas nyíl. vésett		1977. fel- ujtva
50.	VIII. Salétrom u. 5. Ref. templom	kapu- aliban	1838. III. 15.		151		51x28	vm.	német gót nagy/ kisb. vésett		jobbra domb.		nyilas- vonás vésett		volt Kölber féle ko- csigyar- ból töre- dezett
51.	VIII. Tavaszmező u. 7.	falón	1838. III. 15.		100		35x27	vm.	német gót nagy/ kisb. vésett		jobbra	vésett	nyilas- vonás vésett	kes- keny	kopott

I. Budapesti meglévő árviztáblák adatai (folytatás)

Sorszám	Pontos cím	Elhelyezés	Az árvíz időpontja	Orsz. rendsz. magassága	Utca-szinttől való magasság	Eredeti szint +	Mérete cm	Anyaga	Nyelv	Írásmód	Kézírása	Módja	Szintvonal	Keretezés	Megjegyzés
52.	IX. Alsó rakpart Matróz csárda mellett	támfalon	1941.		144		36x18	zöld kerámia		szám domb.	hal	domb.	domb. vonás		kopott
53.	IX. Angyal u. 39.	falba sülly.	1838. III. 16.		143		27x20	vm. piros szinű	német	latin nagyb. vésett	jobbra	vésett	vésett vonás	kiemel- kedő kes- keny	kopott
54.	IX. Berzenczey u. 9.	fal	1838. III. 14-15.	105.878	200		Ø 37/33	vm.	német- magyar	latin nagyb. vésett	jobbra	domb.	vésett vonás	kiemel- kedő	töre- dezett
55.	IX. Bokréta u. 32.	fal	1838. III. 14-15.	105.763	135		38x28	vm.	német	gót nagy/ kisb. vésett	jobbra	vésett	nyilas vonás vésett	kettős lekere- vésett kitve	
56.	IX. Kinizsi u. 31.	udvari fal	1838. III. 15.		87		32x26,5	vm.	német	gót nagy/ kisb. vésett	-	-	vésett vonás +fél- kör		másod- lagos
57.	IX. Viola u. 33.	fal	1838. III. 15.	105.558	126		42x23	vm.	német	gót nagy/ kisb. vésett	jobbra	vésett	nyilas vonás vésett		
58.	XI. Budafoki út 4-6. Műgyetem	keri- tés osz- lopon	1838. III. 13.	105.703	68		36x16	vm.	német	latin nagyb. vésett	jobbra	vésett	vésett vonás	kes- keny kiemel- kedő	töre- dezett

I. Budapesti meglévő árviztáblák adatai (folytatás)

Sorszám	Pontos cím	Elhelyezés	Az árviz időpontja	Orsz. rendsz. magassága	Utca-szinttől való magasság	Eredeti szint +	Mérete cm	Anyaga	Nyelv	Írás-mód	Kéz iránya	Módja	Szint-vonal	Keretezés	Megjegyzés
59.	XI. Műegyetem rakpart	támfalon	Egy évszázad árvizei				180x40	hmkő					vésétt vonások		
60.	XI. Műegyetem rakpart	támfalon	1838. III. 15.	105.712	300		40x30	vm.	?		balra	domb.	vésétt vonás	keskeny kiemelkedő	szöveg levésve
61.	XI. Műegyetem rakpart	támfalon	1876. II. 25.	104.442	140		45x24	vm.	?		balra	domb.	vésétt vonás	sarkok levágva	szöveg levésve
62.	XXII. Kossuth Lajos u. 38.	falon	1838. III. 15.		70		31x27	vm.	német	latin nagyb. vésett	balra	vésétt	vésétt vonás		
63.	XXII. Ártér u.	zsilipfalban	1954. VII. 19. és 1956. III.							évszám festett			piros sáv		teljesen lekopott
64.	XXII. Nagytétényi út 306.	falon	1838. XII. 13.		58		42x34	vm.	német	latin nagyb. vésett	balra	vésétt	vésétt vonás	keskeny	
65.	XXII. Nagytétényi út 311.	falon	1838. ?		124		42x28	vm.	-	-	balra	domb.	-		nincsen felirata

I. Budapesti meglévő árviztáblák adatai (folytatás)

Sor- szám	Pontos cím	Elhe- lyezés	Az ár- viz idő- pontja	Orsz. rends. magas- sága	Utca- szinttől való ma- gasság	Ere- deti szint +	Mérete	Anyaga	Nyelv	Írás- mód	Kéz- iránya	Módja	Szint- vonal	Kere- tezés	Meg- jegyzés
BUDAPEST III. Csillaghegyen egységes: (folytatás)															
			1945. II. 9.				22x7		önt. v. magyar latin					domb. kes- keny	
80.	III. Kossuth üdülõpart 111.				170										
81.	III. Piroska u. 3.				300										
82.	III. Pozsonyi u. 46.				150										
83.	III. Sallai u. 38.				120										
84.	III. Sallai u. 57.				120										
85.	III. Szentendrei út 343.				95										
86.	III. Vöröshadsereg út 142.				120										
87.	III. Zrinyi u. 39.				100										

Budapesti árviztáblák

II. Múzeumokban, kiállításokon

Sorszám	Pontos cím	Elhelyezés	Az árviz időpontja	Orsz. rendsz. magassága	Utca-szinttől való magasság	Eredeti szint +	Mérete	Anyaga	Nyelv	Írás-mód	Kéz iránya	Módja	Szintvonal	Keretezés	Megjegyzés
<u>BTM. Kiscelli muzeumban</u>															
88.	I. Döbrentei u. 15-ről		1775. II. 17.				53x53	vm.	latin-magyar	írott vésett	balra vésett		vésett vonás	kettős	
89.	I. Döbrentei u. 15-ről		1838. III. 15.				48.8x50	vm.	magyar-latin/szerb	ciril vésett			tollas nyíl vésett	vastag vésett	
90.	I. Gyorskocsi u. 5-ről		1838. III. 15.				30.8x14.5	vm.	német	latin nagyb. vésett	balra vésett		vésett vonás	sarok leke-rekít-ve	29313 lsz.
91.	VIII. Hock János u. 10-ről		1838. III. 15.				46x21	vm.	német	latin nagyb. vésett	balra vésett		vésett vonás	kes-keny	Vt. 757. lsz.
92.	?		1838. III. 15.				36x14	vm.	magyar	latin nagyb. vésett	balra vésett		vésett vonás		56.70.1.1. lsz.
93.	III. Óbuda ? (Aquincumi múz. ajándéka)		1838. III. 15.				10.8x17	hmkó	német	latin nagyb. vésett	balra vésett		vésett vonás		55.52.1.1. lsz. korszoruban G.S. monogr.
94.	?		1838. III. 15.				33x24,7	vm.	német	gót nagy/kiáb. vésett	jobbra vésett		vésett vonás		

Budapesti árviztáblák

II. Múzeumokban, kiállításokon (folytatás)

Sorszám	Pontos cím	Elhelyezés	Az árviz időpontja	Orsz. rendsz. magassága	Utca-szinttől való magasság	Eredeti szint +	Mérete	Anyaga	Nyelv	Írásmód	Kéz iránya	Módja	Szintvonal	Keretezés	Megjegyzés
<u>BTM. Kiscelli múzeumában (folytatás)</u>															
95. ?		1838. III. 15.					25.3x 11.5	vm.	német	gót nagy/ kisb. vésett	balra	vésett	vésett vonal		
96. ?		1838. III. 15.					18x11	vm.	német	gót nagy/ kisb. vésett	balra	vésett	vésett vonal		
<u>III. Főtér 1. Helytört. Kiáll.</u>															
97.	III. Harrer Pál u. 10-ről	1838. III. 13-16.					44.5x 44.5	vm.	német	latin nagyb. vésett	balra	domb.	vésett vonal	többrős	koszorukban K. és S. mon.
<u>Magyar Vizügyi Múzeumban</u>															
98.	III. Bécsi ut 77-ről	1838. III. 15.					59x36	vm.	német	latin nagy/ kisb. vésett	balra	vésett	tollas nyíl	sarkon dezett negyed körlev.	töre- nyel
<u>IX. ker. Helyt. ideigl. Közraktár u. 22/a</u>															
99.	IX. Kinizsi u. 21-ről	1838. III. 6.					34x23.5	kő piros színű	német	latin nagyb. vésett	jobbra	vésett	tollas nyíl jobbra		Dátum III. 16- ról rosszul javítva

Budapesti árviztáblák

 III. Lebontott, eltávolított, megsemmisült táblák
 (ahol nincs táblaméret, a két méret viszonyzáma szerepel)

Sorszám	Pontos cím	Elhelyezés	Az árviz időpontja	Orsz. rendsz. magassága	Utca-szinttől való magasság	Eredeti szint +	Mérete	Anyaga	Nyelv	Írás-mód	Kéz iránya	Módja	Szint-vonal	Keretezés	Megjegyzés
100.	I. Fő u. 26.	falon	1775. II. 17.	104.337	kb. 100		?	vm.							elpusztult
101.	I. Fő u. 26.	falon	1830.	103.869	kb. 53		?	vm.							elpusztult
102.	I. Fő u. 26.	falon	1838. III. 15.	105.996	kb. 226		?	vm.							elpusztult
103.	I. Görög u. 12. Görög kel. templ.	előcs. falán	1838. III. 3=15.	105.866	110		1:1.09	vm.	szerb	círil nagy/ kisb. vésett	jobbra	domb.	vésett vonás		elpusztult
104.	I. Gyorskocsi u. 5.	falon	1838. III. 15.		197		30.8x 14.5	vm.	német	latin nagy/ kisb. vésett	balra	vésett	vésett vonás		Kiscellen
105.	II. Medve u. 24.	falon	1838. III. 15.		135		1:1.52	vm.	német	gót nagy/ kisb. vésett	jobbra	vésett	vésett vonás		elpusztult
106.	III. Bécsi ut 77.	falon	1838. III. 15.		200		59x36	vm.	német	latin nagy/ kisb. vésett	balra	vésett	tollas nyíl	sarko- kon negyed kör. lev.	töred. M. Víz- ügy Múz. - ba
107.	III. Fő tér 1. Zichy kastély	falon	1838. III. 15.		?		1:1	vm.	német	latin nagyb. vésett	jobbra	domb.	vésett vonás		elpusztult

Sorszám	Pontos cím	Elhelyezés	Az árviz időpontja	Orsz. rendsz. magassága	Utca-szinttől való magasság	Eredeti szint +	Mérete cm	Anyaga	Nyelv	Írásmód	Kéz iránya	Módja	Szintvonal	Keretezés	Megjegyzés
108.	III. Lajos u. 153.	falon	1838. III. 15.	106.152	206		37x27	kő	német	latin nagyb. vésett	jobbra	vésett	vésett pontonás	zött	lebontva
109.	III. Föld u. 26.	falon	1838. III. 15.	106.257	242		1:1.41	vm. ellipsz. színezett	német	latin nagyb. vésett	balra	domb.	vésett vonás		lebontva
110.	III. Kerék u. 4.	falon	?		190		1:2	kő	olvas-hatatlan						lebontva
111.	III. Korvin Ottó (Pacsirtamező) u. 2.	falon	1838. III. 15.		kb. 200		1:1.76	kő	német	latin nagyb. vésett	balra	domb.	vésett vonás	táblán kívüli kettős	elpusztult
112.	III. Lajos u. 164.	falba mélyítve	1838. III. 15.		127		1:1.5	vm.	német	gót nagy/kisb. vésett	balra	vésett	vésett vonás		Hidépítés során lebontva
113.	III. Mókus u. 20.	falon	1838. III. 15.	106.040	176		1:1.24	vm.	német	latin nagy/kisb. vésett	jobbra	vésett	vésett vonás		ki-bontva
114.	III. Mókus u. 20.	kapu alatt	1838. III. 15.		kb.190		?	vm.							le-esett
115.	III. Óbudai rakp. 7. (Árpád fejed. útja)	falon	1838. III. 15.		kb.225		1:2.1	vm.	német	latin nagyb. vésett	balra	vésett	vésett vonás		lebontva

Budapesti árviztáblák

III. Lebontott, eltávolított, megsemmisült táblák (folytatás)
(ahol nincs táblaméret, a két méret viszonyzáma szerepel)

Sorszám	Pontos cím	Elhelyezés	Az árviz időpontja	Orsz. rendsz. magassága	Utca-szinttől való magasság	Eredeti szint +	Mérete cm	Anyaga	Nyelv	Írásmód	Kéz iránya	Módja	Szintvonal	Keretezés	Megjegyzés
116.	III. Óbudai rakp. 28. (Árpád fejed.)	falon	1838. III. 15.		?		1:1.43	ő. vas	német	írott domb.	jobbra	domb.	domb. vonás	kiemelkedő keskeny	lebontva
117.	III. Szentendrei út 28. =Harrer P. 10.	falon	1838. III. 15-16.	106,194	155		1:1.10	vm.	német	latin nagyb. vésett	balra	domb.	vésett vonás	kettős	koszoruban K. és S. mon. III. Helyt.
118.	III. Tanuló u. 5. - Nád u. sarok	falon pilaszteren	1838. III. 15.		148		1:0.95	kő	német	latin nagyb. vésett	balra	vésett	vésett vonás		L. R. monog. lebontva
119.	III. Vörösvári ut 33.	falon	1838. III. 15.	106.134	105		?	vm.							lebontva
120.	III. Vörösvári ut 43.	falba mélyítve	1838. III. 15.		?		41x36	vm.	német	latin írott vésett	jobbra	vésett	vésett vonás		lebontva
121.	V. Királyi Pál u. 1.	falon	1838. III. 15.	105,800	kb.260		1:2.1	vm.	magyar	latin nagyb. vésett	jobbra	vésett	vésett vonás		elkopott 1938-ban kicserélve
122.	VI. Hajós u. 28.	falon	1838. III. 15.		kb. 78		33x22	vm.	?				fém vonal		eltűnt

Sorszám	Pontos cím	Elhelyezés	Az árviz időpontja	Orsz. rendsz. magassága	Utca-szinttől való magasság	Eredeti szint +	Mérete cm	Anyaga	Nyelv	Írásmód	Kéz iránya	Módja	Szintvonal	Keretelés	Megjegyzés
123.	VI. Májakovszkij (Király) u. 78.	udvari falon			kb.150		1:1.43	ő. vas német		latin írott domb.	jobbra	domb.	domb. vonás	kiemelkedő	elrozsdásodott, lebontva
124.	VII. Holló u. 6.	falon	1838. III. 15-16.		93		23x17	vm.	német	latin írott vésett	balra	vésett	vésett vonás		kiemelve Holló u. 4-re kerül
125.	VII. Dohány u. (Fűzfa u.) ?		1775.		?		?								lebontva
126.	VII. Csányi u. 9.	falon bemélyítve	1838. III. 15.		?		1:1	vm.	német	latin nagyb. vésett	balra	vésett	vésett vonás		lebontva
127.	VIII. Futó u. 26.	falon cég-tábla mögött	1838. III. 15.		?		?		magyar			domb.			1956. megsérült, lebontva
128.	VIII. Gyulai Pál u. 11.	kapualjban	1838. III. 15.		?		?								ki-bontva
129.	VIII. Hock János u. 4. (Kis-templom u.)		1838. III. 15.		?		?	vm.	német						eltűnt

Budapesti árviztáblák

III. Lebontott, eltávolított, megsemmisült táblák (folytatás)
(ahol nincs táblaméret, a két méret viszonyzáma szerepel)

Sorszám	Pontos cím	Elhelyezés	Az árviz időpontja	Orsz. rendsz. magassága	Utca-szinttől való magasság	Eredeti szint +	Mérete cm	Anyaga	Nyelv	Írásmód	Kéz iránya	Módja	Szintvonal	Keretelés	Megjegyzés
130.	VIII. Hock János u. 10. (Kis-templ. u.)	falon	1838. III. 15.	105,784	130		42x21	vm.	német	latin nagyb. vésett	balra	vésett	vésett vonás		lebontva Kis-cellen
131.	VIII. Nagytemplom u. 9.	falon fal-mélyedésben	1838. III. 15.		133		1:2	vm.	német	gót nagy/kisb. vésett	jobbra	vésett	nyílás vonás vésett		lebontva
132.	VIII. Práter u. 8.	falon	1838. III. 15.		150	150	43x22	vm.	magyar	latin nagy/kisb. vésett			tollas sar-nyíl kokon vésett le-vágva		lebontva
133.	VIII. Tolnay (Conti) u. 19.	falon bemélyítve	1838. III. 15.	105,784	63		1:1.08	vm.	német	latin nagyb. vésett	balra	vésett	vésett vonás		lebontva
134.	IX. Kinizsi u. 21.	falon	1838. III. 6. (16.)		?		34x23,5	kő piros színű	német	latin nagyb. vésett	jobbra	vésett	tollas nyíl jobbra vésett		IX. ker. Helytört.
135.	IX. Liliom u. 17.	falon	1838. III. 15.	105,742	?		1:2.05	vm.	német	latin nagyb. vésett	jobbra	domb.	vésett vonás		lebontva

III. Lebontott, eltávolított, megsemmisült táblák (folytatás)
(ahol nincs táblaméret, a két méret viszonyszáma szerepel)

Sorszám	Pontos cím	Elhelyezés	Az árviz időpontja	Orsz. rendsz. magassága	Utca-szinttől való magasság	Eredeti szint +	Mérete cm	Anyaga	Nyelv	Írásmód	Kéz iránya	Módja	Szintvonal	Keretelés	Megjegyzés
136.	IX. Liliom u. 25.	falon	1838. III. 15.	105.818	172		tetős 39x15+5	vm.	német	latin nagyb. vésett	balra	domb.	vésett vonás	kiemel- kedő	tymp. - ban G. Neu- hofer név 1977. eltűnt
137.	IX. Ráday u. 51.	falon	1838. III. 15-16.	105.524	175		25x25	vm.	német	latin nagyb. vésett	balra	domb.	tollas nyíl vésett		1978- ban el- tűnt
138.	IX. Ráday u. 55.	kiugró cég- tábla	1838. III. 15-16. tábla alapján					fém domb. két- oldalas							Ráday u. 51. árviz- tábla után készült le- bontva
139.	XIII. Margitszi- get (volt Főher- cegi nyaralón)	falon			?		?	vm.							le- bontva

IRODALOM

Jelenkor - Értesítő 1838. 23. sz.

Regélő 1838.

I. 21. 6.sz. 46-48.o.

III. 22. 22-23.sz. 174-176.o.

VI. 17. 48.sz. 374-375.o.

VIII. 12. 64.sz. 502.o.

B. Eötvös József: Budapesti árvizkönyv bevezetője, 1838

Johann Trattner: Der Eisgang und die Überschwemmung der Donau
In Ungarn im März 1838, Pesth 1838.

Vasárnapi Ujság B.N.: Az árviz rombolásai 1875. 438. 1.

Mesterházy Jenő: A nagy árviz és emléktáblái, Buvár 1938. IV. évf.
3.sz. 165-170.o.

Asztalos Miklós: 1838-as árviz története, Bp. Szfőv. 1938.

dr. Lászlóffy Waldemár: A Duna Budapestnél, Bp. kötet 1940. XX.

dr. Bendefy László: Adalékok Vásárhelyi Pál 1834-1841. közötti Pest-
Budai lejt méréséhez, Viz. Közl. 1951.

Budapest lexikon.

HOCHWASSERTAFELN IN BUDAPEST

Die Lage von Budapest begünstigt Überschwemmungen. Unter - und oberhalb der Stadt sowie in deren Mitte der die Stadt quer durch fliessenden Donau liegen grosse Inseln. Im Norden, unweit der Stadt macht die Donau eine scharfe Kurve. Die Donauufer waren bis zur Mitte des vorigen Jahrhunderts unregelt. Mangels Brücken entwickelten sich leichter zusammenhängende Eisfelder. Da es keine Eisbrecher und Sprengungsmöglichkeiten gab, vermochte der Strom bei plötzlich eintretendem Temperaturanstieg die grosse Wassermenge nicht abzuleiten. So ergab sich entlang der Donau ein Wasserüberschuss, der im Abschnitt von Buda und Pest über die Ufer trat und beträchtliche Gebiete überschwemmte. Auf der Budaer Seite boten die Berge dem Hochwasser gewisse Schranken, aber auf der ebenen Seite von Pest verursachte es grösstenteils bei den ebenerdigen Häusern bedeutenden Schaden.

Schon seit 1012 wurden auf dem Gebiet der Hauptstadt Überschwemmungen registriert. Da am Donauufer die Schutzmauern bis zur Mitte des vorigen Jahrhunderts nicht ausgebaut waren, verursachte schon ein Wasserstand von 650 cm Hochwasser. Infolge der raschen Schneeschmelze im Frühjahr richtete die sog. "Winterhochwasser", im Sommer, dagegen, wegen der grossen Wolkenbrüche, die sog. "Sommerhochwasser" grosse Verheerungen an. Grosse Überschwemmungen waren:

1744	712 cm
1775	765 cm
1798	731 cm
1799	730 cm
1838	929 cm
1876	782 cm
1940	826 cm
1941	838 cm
1945	733 cm
1954	805 cm
1956	763 cm
1965	846 cm
1975	750 cm

Das katastrophalste Hochwasser trat zwischen dem 13. und 16. März 1838 auf, da strützten in der Hauptstadt 3108 Häuser ein, ertranken 438 Menschen und der Sachschaden betrug mehr als 70 Millionen Kronen.

Gedenktafeln, welche den Wasserstand der grossen Überschwemmungen verewigen, wurden an zahlreichen Gebäuden der Hauptstadt angebracht, von diesen sind uns bis heute 87 bekannt. In Museen und Ausstellungen befinden sich weitere 12 Hochwassertafeln. Auf abgerissenen bzw. vernichteten Gebäuden befanden sich noch weitere 37 Tafeln dieser Art.

Die vorhandenen Hochwassertafeln zeigen die ursprüngliche Wasserhöhe - an den tiefer gelegenen Gebäuden - nur zum Teil richtig an, das Gehsteigniveau während eines Jahrhunderts im Durchschnitt um einen Meter stieg. Mehrere Hochwassertafeln wurden an Gebäuden nur sekundär angebracht, wobei bezeichnet wurde, in welcher Höhe die Hochwassertafel an dem einstigen, inzwischen abgerissenen Gebäude ursprünglich waren.

Die älteste Budapester Hochwassertafel weist im Hofe des Hauses (Havas u. 4. im V. Bezirk auf das Hochwasser vom Jahre 1732 hin. Mit Hochwassertafeln wurden an einigen Häusern die Überschwemmung vom Jahre 1775 gekennzeichnet. Die meisten Hochwassertafeln bezeichnen den Höchststand der Flutwelle am 15. März 1838. Einige Hochwassertafeln gedenken der Überschwemmungen in den Jahren 1876, 1941, 1945, 1954, 1956 und 1965. Auf zwei Tafeln grösseren Ausmasses sind die grossen Überschwemmungen eines Jahrhunderts angeführt. Eine Hochwassertafel aus dem Jahre 1875 (II. Bezirk, Bécsi ut 32, in der Kirche) erinnert nicht an eine Überschwemmung der Donau, sondern an einen ausserordentlich hohen Wasserstand infolge eines starken Wolkenbruchs. Das grosse Hochwasser vom Jahre 1838 veranschaulicht auf einen Stadtplan von 1938 projiziert die von Dr. László Gerő entworfene und im V. Bezirk, Ecke Szerb utca - Királyi Pál utca angebrachte Gedenktafel. Eine künstlerische Schöpfung verewigt eine Rettungsszene vom Hochwasser des Jahres 1838 an der Wand der Franziskanerkirche im V. Bezirk, Kossuth Lajos u. 1. (ein Werk von Barnabás Holló).

Das Material des überwiegenden Teiles der Tafeln ist roter Kalkstein, doch sind auch Tafeln aus Kalkstein, Keramik und Gusseisen zu finden. Die Sprache der Inschrift ist grösstenteils deutsch, doch gibt es auch viele ungarische Tafeln, ferner kommen Tafeln in Serbischer und lateinischer Sprache vor. Der Text ist gewöhnlich eingemeisselt, die Hand oder der Fisch, der das Niveau anzeigt, ist im allgemeinen erhaben. Die Tafeln wurden in mehreren Fällen bemalt oder vergoldet.

Die Hochwassertafeln bilden einen wertvollen Teil der heimatkundlichen Gedenktafeln, indem sie auf schwere Naturkatastrophen hinweisen. Sie sind daher unbedingt zu erhalten und zu schützen, was Aufgabe der Organe des Denkmalschutzes und der Räte ist.

ÁBRÁK

1. Óbuda utcahálózata az Árpád-híd építése előtt (Budapest 1937. évi 1:5000-es térképe alapján rajzolta Kuczogi Zsuzsanna)
2. Óbuda belterülete 1778-ban (Kneidinger térképének részlete, Kuczogi Zsuzsanna rajza).
3. Óbuda a XIX. sz. legelején (Lipszky 1810-ben megjelent térképének részlete, Kuczogi Zsuzsanna rajza).

VERZEICHNIS DER ZEICHNUNGEN

1. Strassennetz von Óbuda vor dem Bau der Árpád-Brücke (aufgrund des Planes von Budapest im Masstab 1:5000 vom Jahre 1937 Zeichnung von Zsuzsanna Kuczogi)
2. Inneres Gebiet von Óbuda im Jahre 1778 (Detail des Planes von Kneidinger, Zeichnung von Zsuzsanna Kuczogi)
3. Innenbegiet von Óbuda zu Beginn des 19. Jahrhunderts (Detail des im Jahre 1810 erschienenen Planes von Lipszky Zeichnung von Zsuzsanna Kuczogi)

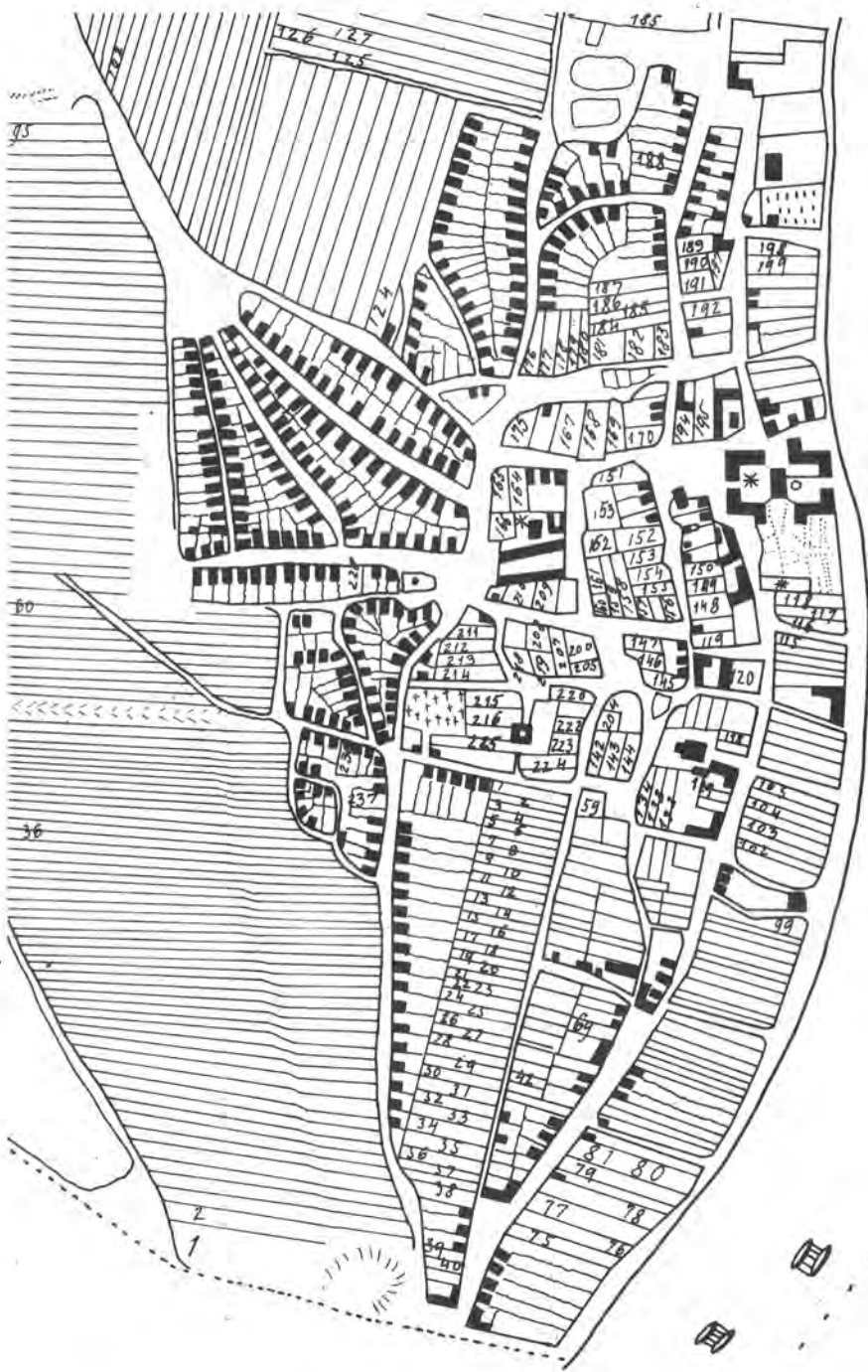

ÁBRÁK

ZEICHNUNGEN

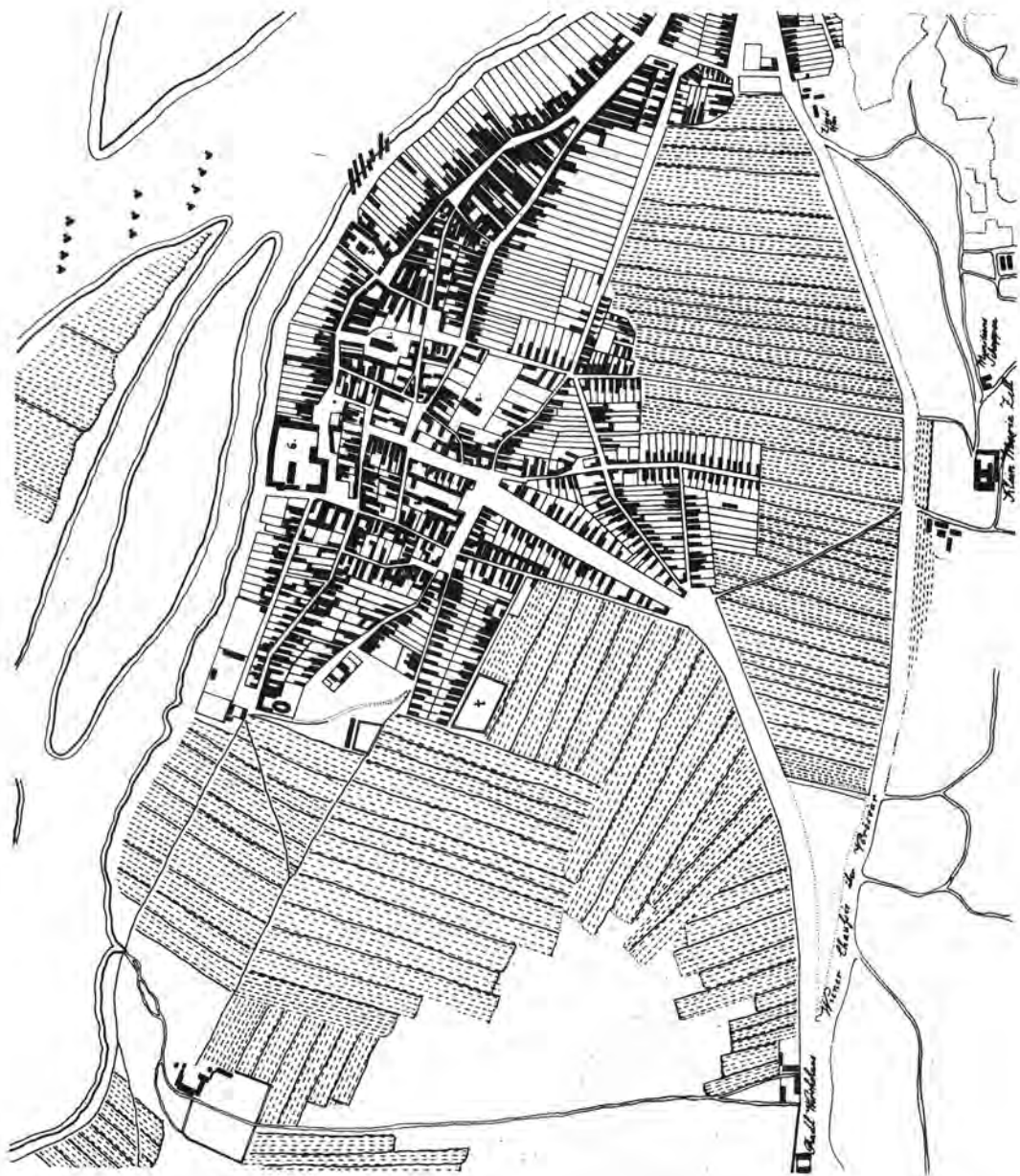

Prince of Nepal

3

KÉPEK

1. Óbuda az urbérrendezés előtt (Kneidinger András keltezetlen térképe, a Kneidinger-atlaszban; OL, Kamarai Térképek, 830: LXXIX.)
2. Óbuda az urbérrendezés után, 1778-ban, a telkes jobbágyok névsorával (Kneidinger András térképe, OL, Kamarai térképek, 38.)
3. Óbuda beltelkei az 1858-1861. évi felmérés szerint (Varásdy Lipót térképe, BFL, Térképgyűjt. Óbuda 1.)
4. Óbuda dűlőtérképe az 1854-1855-ös kataszteri felmérés szerint (OSzK térképtára)
5. XVIII. században létesült zsellérutca (a későbbi Föld utca) utcaképe a XX. század elején (BTM várostört. főoszt. fotótára, Bakos Ágnes reprodukciója).
6. Az óbudai iskola átalakítási terve 1785-ből (OL, Kamarai iratokból kiemelt tervek, 228.)
7. A volt óbudai zsidó temető (XX. századi felvétel a BTM várostört. főoszt. fotótárában).
8. Az u. n. nagy községi ház, más néven Comitats-Hauss átalakítási terve 1786-ból (OL, Kamarai iratokból kiemelt tervek, 1392/4)
9. Az óbudai városháza épülete a Fő téren (XX. század eleji felvétel, Bakos Ágnes reprodukciója).
10. A lebontott Laktanya utca 6. sz. ház falába beépített Szentháromság szobor (Bakos Ágnes felvétele).
11. A mai Fő tér 4. sz. alatti egykori prefektus-ház alaprajza és homlokzata a kibővítés előtt, 1796-ban (OL, Kamarai iratokból kiemelt tervek, 1021).
12. XX. sz. eleji felvétel a Serfőző u. egy régi jobbágyházáról (BTM várostört. főoszt. fotótára, Bakos Ágnes reprodukciója).
13. Henger: BTM. Ltsz.: 72.12.1, L.M. felv. 1971

14. U. n. "német" kaszaállók; BTM. Ltsz.: 70. 1361. 13 és 14, L. M. felv. 1971
15. Szelelés a szérüskertben
16. "Krampli"; BTM. Ltsz.: 66. 43. 25, L. M. felv. 1972
17. Szőlőkapálás; L. M. felv. 1971
18. Szőlőcsákány; BTM. Ltsz.: 70. 1535. 1, L. M. felv. 1971
19. Szénkénegező döngölővel; L. M. felv. 1972
20. Szőlőmetszőkések; BTM. Ltsz.: 70. 6. 4, 70. 7. 1-3, L. M. felv. 1971
21. Kapafej; BTM. Ltsz.: 70. 6. 3, L. M. felv. 1971
22. Irtókapa; BTM. Ltsz.: 72. 7. 3, L. M. felv. 1971
23. Szőlősziták; BTM. Ltsz.: 70. 1524. 1, 70. 1525. 1, L. M. felv. 1971
24. Fertály; L. M. felv. 1971
25. Szőlőprés az 1860-as évekből; Bach M. felv. 1971
26. Tótike; L. M. felv. 1971
27. Kármentő; L. M. felv. 1971
28. A III. Fényes A. u. 60. sz. ház kapuja; Müller J. felv.
29. Féderes kocsi; L. M. felv. 1971
30. Vörös László: Alap 's Vízhelyzeti térképe Buda és Pest szabad királyi fő Városainak. . . 1833 (részlet)
31. Kiöntőcsöves kanna - törökül ibrik.
MNM Ltsz.: 55. 456. C
32. Talpastál rézből - a szahan egyik változata
MNM Ltsz.: 125/1890. 2.
33. Agyagból készült talpastálak két típusa. A szahan egy-egy változatát képviselik.
MNM Ltsz.: 1913. 45. 73. 1895. T. B. 657. 51.
34. A tász nevű török edény egyik típusa.
MNM Ltsz.: 125/1890. 7.
35. A tendzsere egyik változata.
MNM Ltsz.: 108/1912. 93.
36. Fedéllel ellátott tendzsere típus.
MNM Ltsz.: 125/1890. 5-6.
37. A Krempl-malom alaprajza 1774 (Részlet) OL T₁ F₂ 180/1
38. A Mangl-féle szárazmalom 1798 (Részlet) OL Tervtár T 60 132

39. Az uradalmi présház alaprajza 1774 OL T₁ F₂ 170/1
40. Az óbudai filatórium 1782 OL. Kam. lt. Oeconomica 1782 maj. 486.
41. A Kiscell melletti téglavető. 1774 (Részlet) OL T₁ F₂ 176/1.1-3
A téglavetőmester lakása 5. Téglavető kemencék 6. Száritók 7.
Kút és iszapológödrök.
42. Partvédőfal a Katonai Ruharaktár védelmére 1782. OL Kamarai lt.
Oeconomica 1782. jun. 805. -
43. A lőpormalom és környéke (Részlet) 1775 körül OL S 11 Kamarai
lt. Mapparum arch. Nő 308
44. A lőpormalom homlokzata 1774 OL T 1 F2 182/1
45. Egy ismeretlen Binder J. F. -metszet.

VERZEICHNIS DER ABBILDUNGEN

1. Óbuda vor der Urbarialregelung (undatierter Plan von András Kneidinger im Kneidinger-Atlas; Staats-Archiv - im weiteren OL. Kamarai térképek, 830, Blatt LXXIX)
2. Óbuda nach der Urbarialregelung im Jahre 1778, mit dem Namensverzeichnis der Leibeigenen mit Bauerngut (Plan von András Kneidinger, OL. Kamarai térképek, 38)
3. Intravillangründe von Óbuda gemäss der Vermessung der Jahre 1858-1861 (Plan von Lipót Varásdy, Archiv der Hauptstadt Budapest - im weiteren BFL, Kartensammlung. Óbuda 1)
4. Riedkarte von Óbuda gemäss der Katastralvermessung der Jahre 1854-1855 (Nationalbibliothek Széchényi - im weiteren OSzK - Landkartensammlung)
5. Strassenbild der im 18. Jahrhundert entstandenen Häuslergasse (der späteren Feldgasse - Föld utca -) zu Beginn des 20. Jahrhunderts (Budapester Historisches Museum - im weiteren BTM - Photosammlung der Hauptabteilung für Stadtgeschichte, Reproduktion von Ágnes Bakos)
6. Umbauplan der Schule von Óbuda aus dem Jahre 1785 (OL, Den Kameralakten entnommene Pläne, 228)
7. Der gewesene jüdische Friedhof von Óbuda (Aufnahme von 20. Jahrhundert (aus der Photosammlung der Hauptabteilung für Stadtgeschichte des BTM)
8. Umbauplan des sog. grossen Gemeindehauses, auch Comitats-Hauss genannt, aus dem Jahre 1786 (OL, Den Kameralakten entnommene Pläne, 1392/4)
9. Gebäude des Óbudaer Rathauses am Hauptplatz (Aufnahme vom Anfang des 20. Jahrhundert, Reproduktion von Ágnes Bakos)
10. Das in die Wand des abgetragenen Hauses Kasernengasse (Laktanya utca) 6 eingebaute Dreifaltigkeitsdenkmal (Aufnahme von Ágnes Bakos)

11. Grundriss und Fassade des einstigen Präfektenhauses am heutigen Hauptplatz (Fő tér) Nr. 4 vor der Erweiterung. (OL, Den Kameralakten entnommene Pläne, 1021)
12. Ein im 18. Jahrhundert erbautes Leibeigenenhaus in der Serfözögasse (Photosammlung des BTM, Reproduktion von Ágnes Bakos)
13. Rolle (Inv. -Nr. 72.12.1); Aufnahme v. M. L. 1971
14. Sog. "deutsche" Sensenambosse (Inv. Nr. 70.1361.13 und 70.1361.14). Aufnahme v. M. L. 1971
15. Schwingen am Tretplatz
16. Krampe (Inv. Nr. 66.43.25); Aufnahme v. M. L. 1972
17. Weinhausen; Aufnahme v. M. L. 1971
18. Pickhacke (Inv. -Nr. 70.1535.1); Aufn. v. M. L. 1971
19. Stoffspritzen mit Stampfe; Aufn. v. M. L. 1972
20. Weinmesser (Inv. Nr. 70.6.4; 70.7.1; 70.7.2; 70.7.3); Aufn. v. M. L. 1971
21. Krampenkopf (Inv. Nr. 70.6.3); Aufn. v. M. L. 1971
22. Rodehaue (Inv. Nr. 72.7.3); Aufn. v. M. L. 1971
23. Weinsiebe (Inv. Nr. 70.1524.1 und 70.1525.1); Aufn. v. M. L. 1971
24. Viertel; Aufn. v. M. L. 1971
25. Baumpresse aus des 1860er Jahren. Aufn. v. M. Bach 1971
26. Trichter; Aufn. v. M. L. 1971
27. Zapftrog; Aufn. v. M. L. 1971
28. Haustor Fényes Adolf utca 60; Aufn. v. J. Müller
29. Federwagen; Aufn. v. M. L. 1971
30. László Vörös Grund- und hydrographische Karte der königlichen freien Hauptstädte Ofen und Pest... (1833) Detail
31. Kanne mit Ausgussrohr - türkisch: Ibrik (Inv. -Nr. : 55.456. C)
32. Aufsatz aus Kupfer - eine Variante des Sahan (Inv. -Nr. : 125/1890/2)
33. Zwei Typen der Aufsätze aus Ton. Sie repräsentieren je eine Variante des Sahan (Inv. -Nr. : 1913.45.73 1895. T. B. 657. 51)
34. Eine Type des türkischen Gefäßes namens Tass (Inv. -Nr. : 125/1890. 7)
35. Eine Variante des Tendschere (Inv. -Nr. : 108/1912. 93)
36. Eine Tendschere-Type mit Deckel (Inv. -Nr. : 125/1890. 5-6)

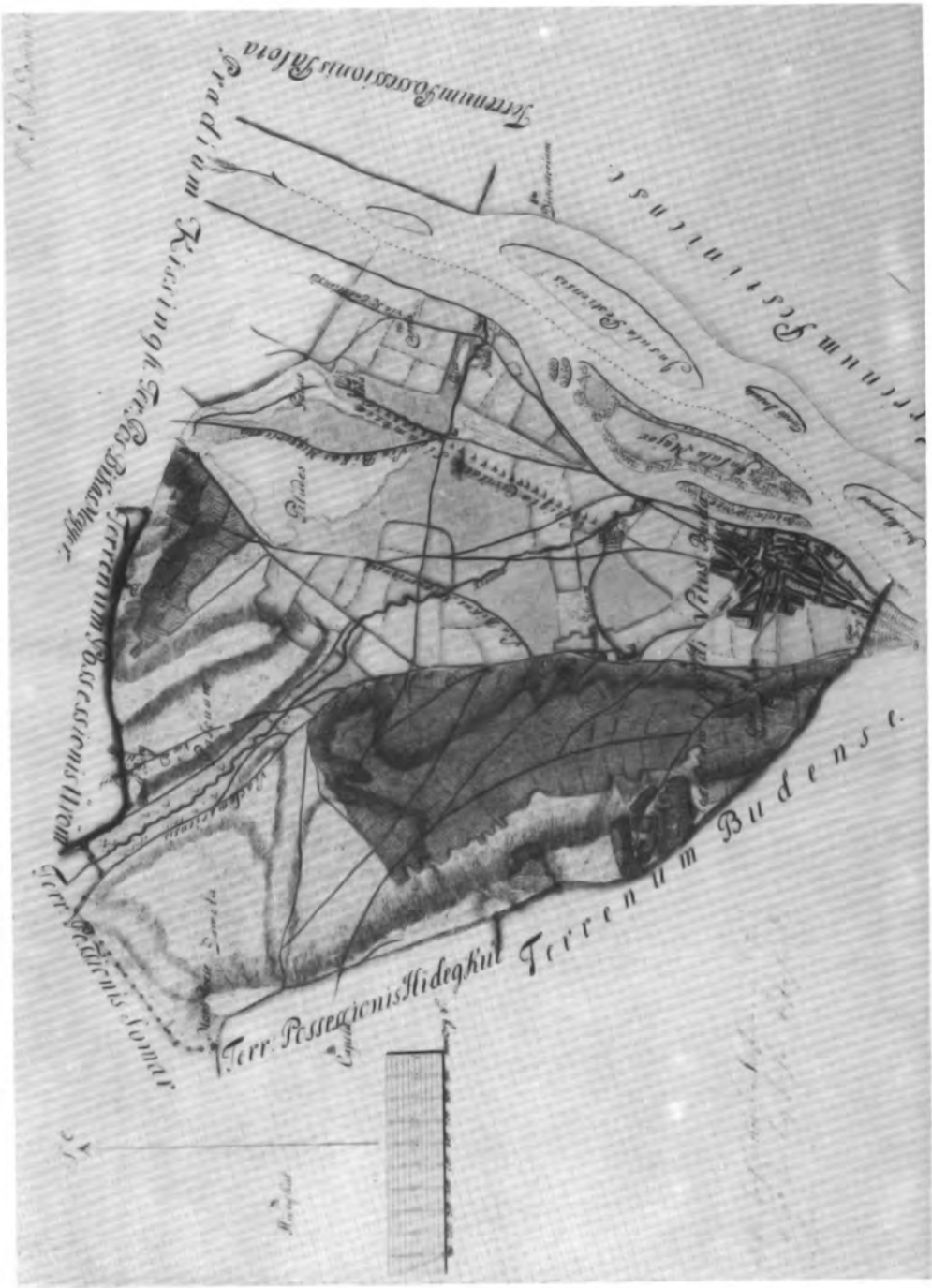
37. Grundriss der Krempel-Mühle 1774 (Detail)
38. Die Manglsche Trockenmühle 1798 (Detail)
39. Grundriss des herrschaftlichen Kelterhauses 1774
40. Das Altofner Seidenfilatorium 1782
41. Die Ziegelei bei Klein Mariazell 1774 (Detail) 1-3 Wohnung des Ziegelmachermeisters, 5 Brennöfen 6 Trockner, 7 Brunnen und Schlammgruben
42. Uferschutzmauer beim Depot der Monturkommission 1782
43. Die Pulvermühle und ihre Umgebung 1775 (Detail)
44. Fassade der Pulvermühle 1774
45. Ein unbekannter Kupferstich von J. F. Binder

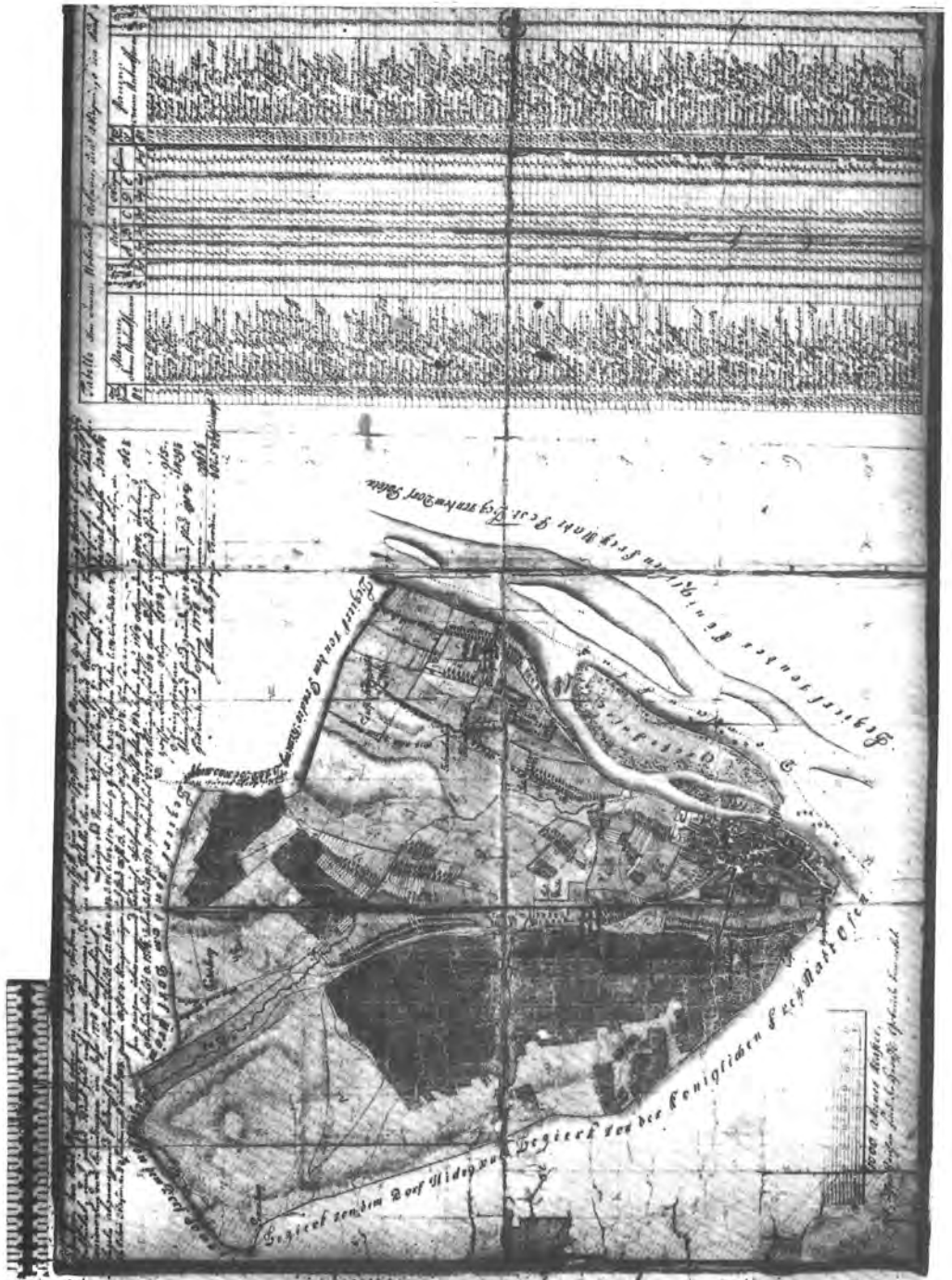
KÉPEK

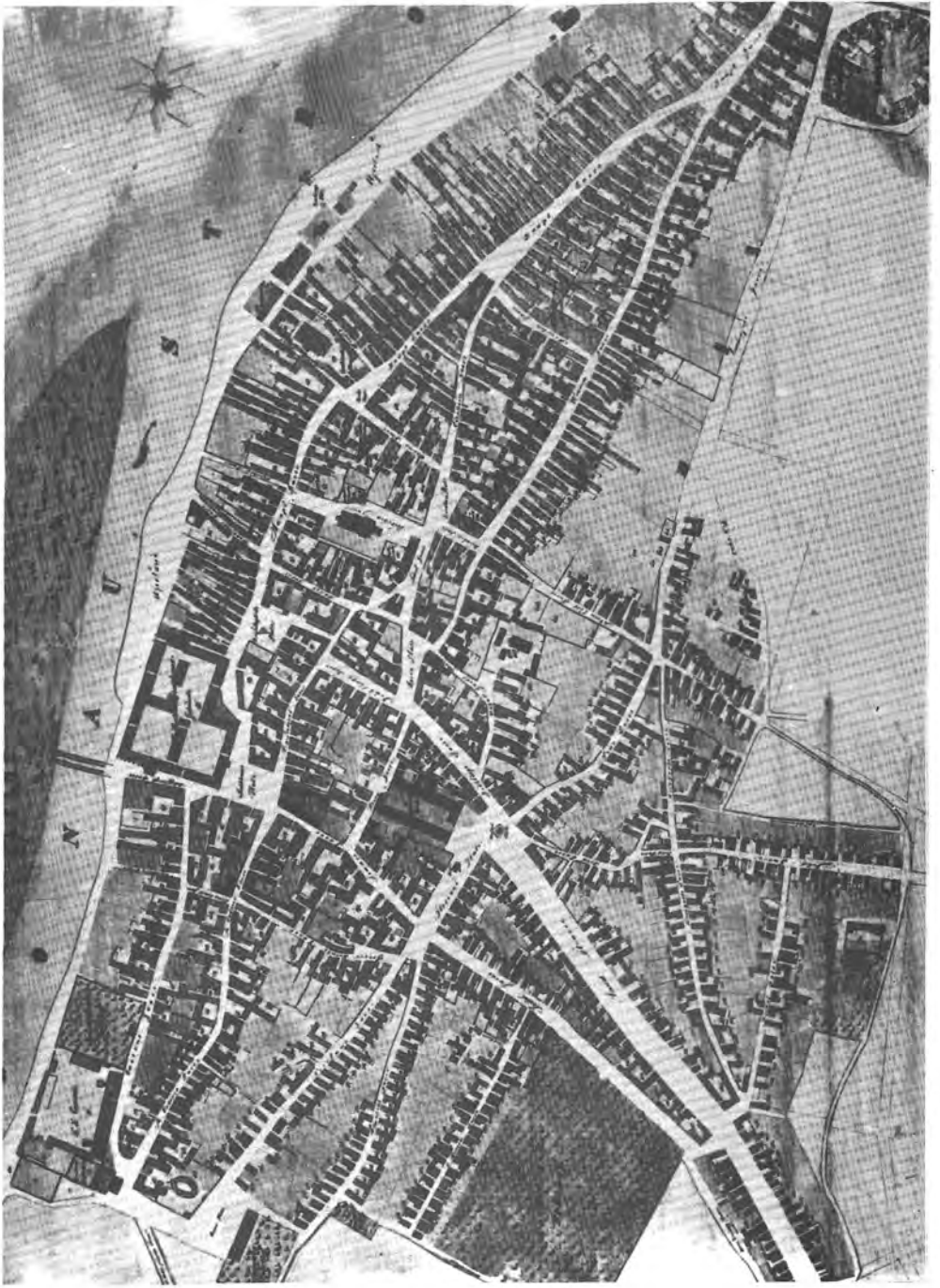
ABBILDUNGEN

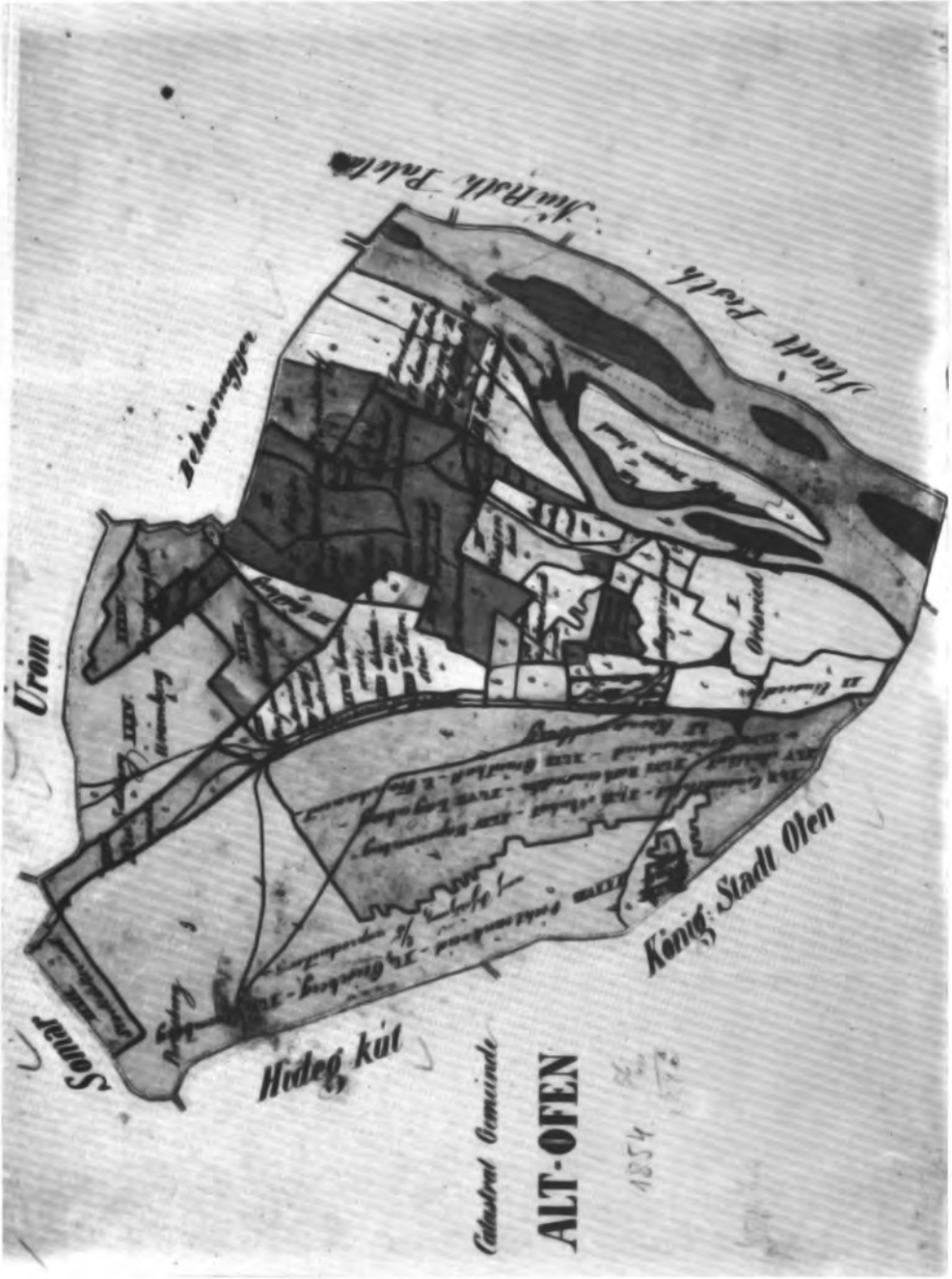

Cadastral Gemeinde

ALT-OFEN

1854

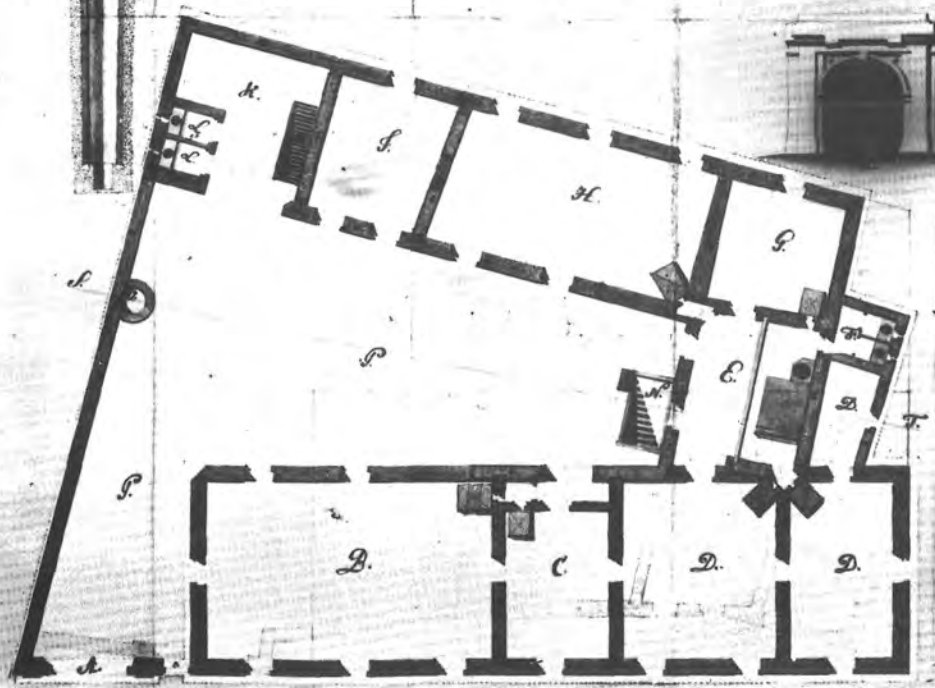
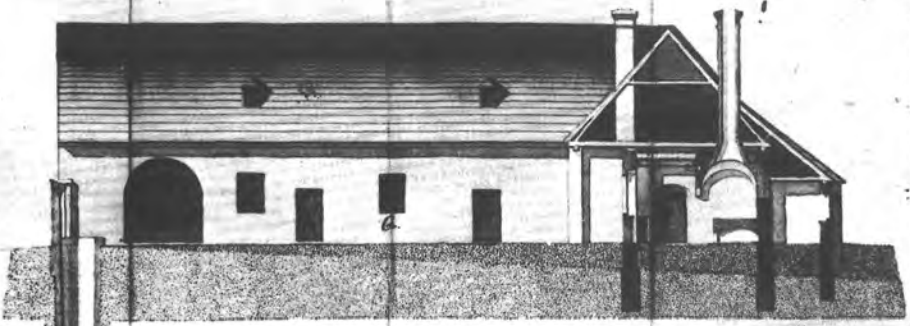

Plan einer Kupferschmelzwerk, das in der Hofstadt bey der alten Hofstadt zu errichten dinsten Actual Kabinett.

A. der Schmelzofen
 B. der Schmelzofen
 C. der Schmelzofen
 D. der Schmelzofen
 E. der Schmelzofen
 F. der Schmelzofen
 G. der Schmelzofen
 H. der Schmelzofen
 I. der Schmelzofen
 K. der Schmelzofen
 L. der Schmelzofen
 M. der Schmelzofen
 N. der Schmelzofen
 O. der Schmelzofen
 P. der Schmelzofen
 Q. der Schmelzofen
 R. der Schmelzofen
 S. der Schmelzofen
 T. der Schmelzofen
 U. der Schmelzofen
 V. der Schmelzofen
 W. der Schmelzofen
 X. der Schmelzofen
 Y. der Schmelzofen
 Z. der Schmelzofen

1. der Schmelzofen
 2. der Schmelzofen
 3. der Schmelzofen
 4. der Schmelzofen
 5. der Schmelzofen
 6. der Schmelzofen
 7. der Schmelzofen
 8. der Schmelzofen
 9. der Schmelzofen
 10. der Schmelzofen
 11. der Schmelzofen
 12. der Schmelzofen
 13. der Schmelzofen
 14. der Schmelzofen
 15. der Schmelzofen
 16. der Schmelzofen
 17. der Schmelzofen
 18. der Schmelzofen
 19. der Schmelzofen
 20. der Schmelzofen
 21. der Schmelzofen
 22. der Schmelzofen
 23. der Schmelzofen
 24. der Schmelzofen
 25. der Schmelzofen
 26. der Schmelzofen
 27. der Schmelzofen
 28. der Schmelzofen
 29. der Schmelzofen
 30. der Schmelzofen
 31. der Schmelzofen
 32. der Schmelzofen
 33. der Schmelzofen
 34. der Schmelzofen
 35. der Schmelzofen
 36. der Schmelzofen
 37. der Schmelzofen
 38. der Schmelzofen
 39. der Schmelzofen
 40. der Schmelzofen
 41. der Schmelzofen
 42. der Schmelzofen
 43. der Schmelzofen
 44. der Schmelzofen
 45. der Schmelzofen
 46. der Schmelzofen
 47. der Schmelzofen
 48. der Schmelzofen
 49. der Schmelzofen
 50. der Schmelzofen

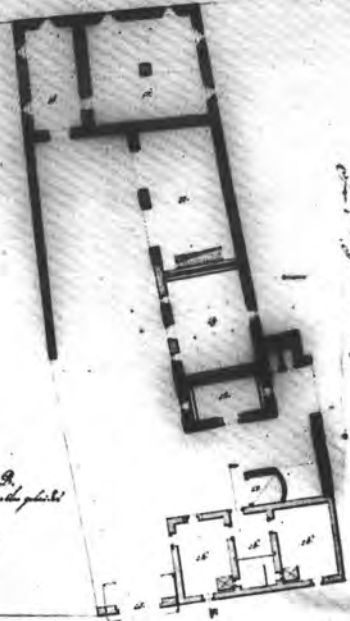
1. der Schmelzofen
 2. der Schmelzofen
 3. der Schmelzofen
 4. der Schmelzofen
 5. der Schmelzofen
 6. der Schmelzofen
 7. der Schmelzofen
 8. der Schmelzofen
 9. der Schmelzofen
 10. der Schmelzofen
 11. der Schmelzofen
 12. der Schmelzofen
 13. der Schmelzofen
 14. der Schmelzofen
 15. der Schmelzofen
 16. der Schmelzofen
 17. der Schmelzofen
 18. der Schmelzofen
 19. der Schmelzofen
 20. der Schmelzofen
 21. der Schmelzofen
 22. der Schmelzofen
 23. der Schmelzofen
 24. der Schmelzofen
 25. der Schmelzofen
 26. der Schmelzofen
 27. der Schmelzofen
 28. der Schmelzofen
 29. der Schmelzofen
 30. der Schmelzofen
 31. der Schmelzofen
 32. der Schmelzofen
 33. der Schmelzofen
 34. der Schmelzofen
 35. der Schmelzofen
 36. der Schmelzofen
 37. der Schmelzofen
 38. der Schmelzofen
 39. der Schmelzofen
 40. der Schmelzofen
 41. der Schmelzofen
 42. der Schmelzofen
 43. der Schmelzofen
 44. der Schmelzofen
 45. der Schmelzofen
 46. der Schmelzofen
 47. der Schmelzofen
 48. der Schmelzofen
 49. der Schmelzofen
 50. der Schmelzofen

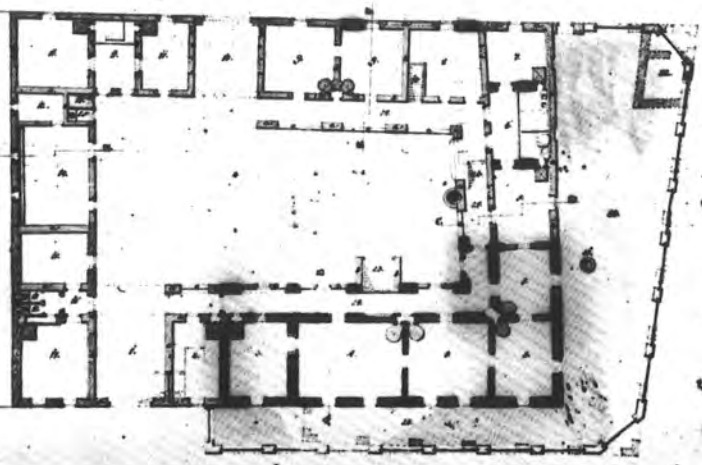

Handwritten title at the top of the page, likely describing the building or the architectural project.

Extensive handwritten notes on the left side of the page, providing detailed descriptions and specifications for the architectural plans.

Vertical handwritten label on the right side of the first plan, possibly identifying the building or its location.

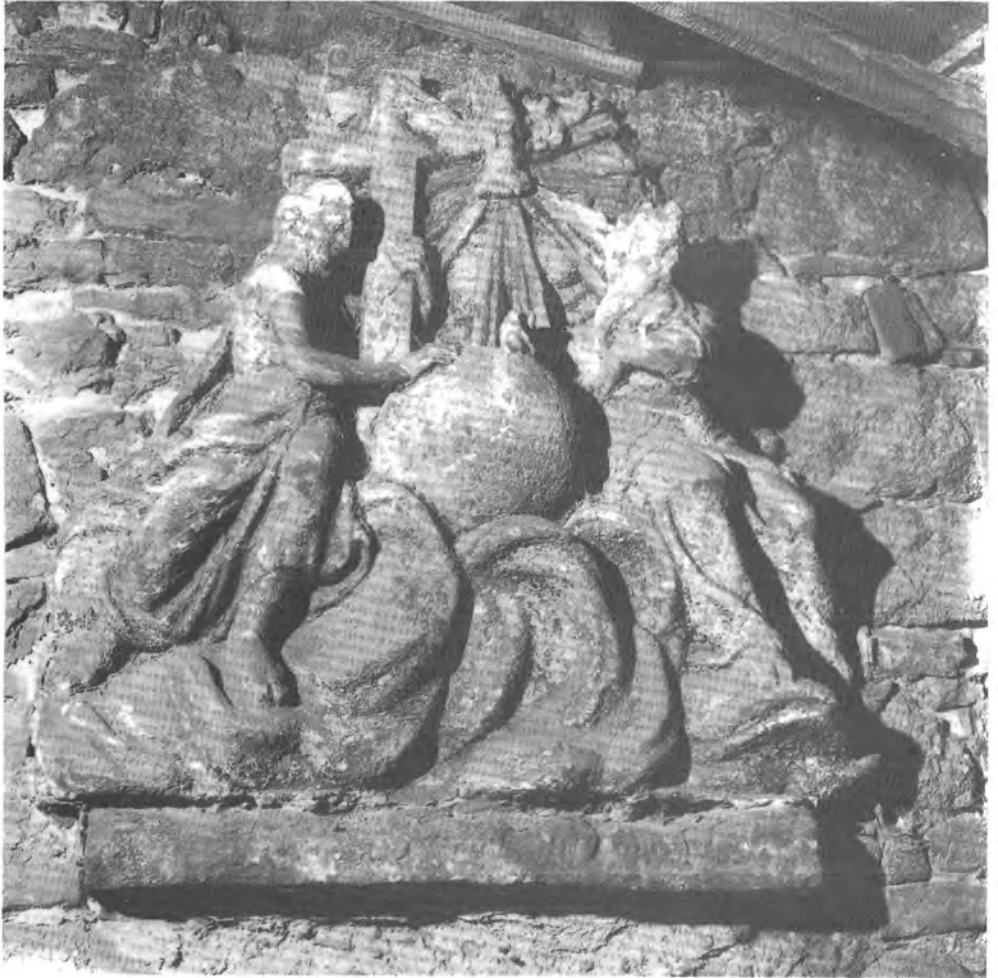

Vertical handwritten label on the right side of the second plan, similar to the one above.

Horizontal handwritten label at the bottom of the second plan.

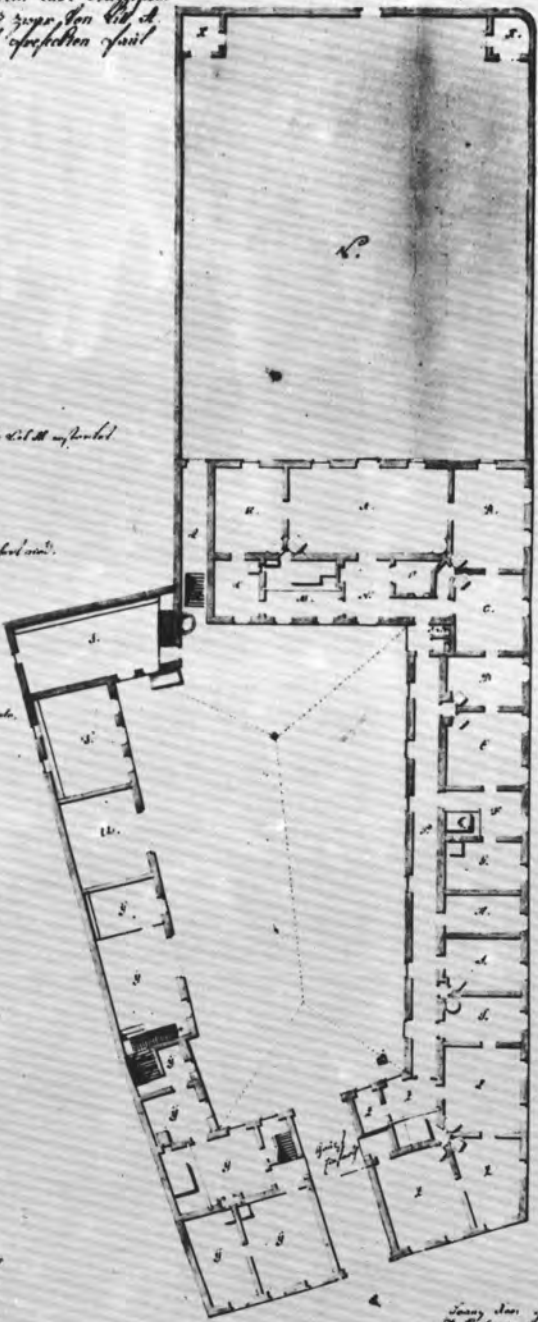

Plan und Ansicht des in 21000 Schickleren Carl Augusten
 Hofes. Solvum bewilligen für 1811 und 1812 von Carl A.
 Hof 11. Carl's Hof / Hofen Carl Augusten Hof
 in Wenzel, bewilligt und bewilligt wird.
Beschreibung des Hofes.

- A. Hof
- B. Hof
- C. Hof
- D. Hof
- E. Hof
- F. Hof
- G. Hof
- H. Hof
- I. Hof
- J. Hof
- K. Hof
- L. Hof
- M. Hof
- N. Hof
- O. Hof
- P. Hof
- Q. Hof
- R. Hof
- S. Hof
- T. Hof
- U. Hof
- V. Hof
- W. Hof
- X. Hof
- Y. Hof
- Z. Hof

Vermerkungen
 1. Hof
 2. Hof
 3. Hof
 4. Hof
 5. Hof
 6. Hof
 7. Hof
 8. Hof
 9. Hof
 10. Hof
 11. Hof
 12. Hof
 13. Hof
 14. Hof
 15. Hof
 16. Hof
 17. Hof
 18. Hof
 19. Hof
 20. Hof
 21. Hof
 22. Hof
 23. Hof
 24. Hof
 25. Hof
 26. Hof
 27. Hof
 28. Hof
 29. Hof
 30. Hof
 31. Hof
 32. Hof
 33. Hof
 34. Hof
 35. Hof
 36. Hof
 37. Hof
 38. Hof
 39. Hof
 40. Hof
 41. Hof
 42. Hof
 43. Hof
 44. Hof
 45. Hof
 46. Hof
 47. Hof
 48. Hof
 49. Hof
 50. Hof
 51. Hof
 52. Hof
 53. Hof
 54. Hof
 55. Hof
 56. Hof
 57. Hof
 58. Hof
 59. Hof
 60. Hof
 61. Hof
 62. Hof
 63. Hof
 64. Hof
 65. Hof
 66. Hof
 67. Hof
 68. Hof
 69. Hof
 70. Hof
 71. Hof
 72. Hof
 73. Hof
 74. Hof
 75. Hof
 76. Hof
 77. Hof
 78. Hof
 79. Hof
 80. Hof
 81. Hof
 82. Hof
 83. Hof
 84. Hof
 85. Hof
 86. Hof
 87. Hof
 88. Hof
 89. Hof
 90. Hof
 91. Hof
 92. Hof
 93. Hof
 94. Hof
 95. Hof
 96. Hof
 97. Hof
 98. Hof
 99. Hof
 100. Hof

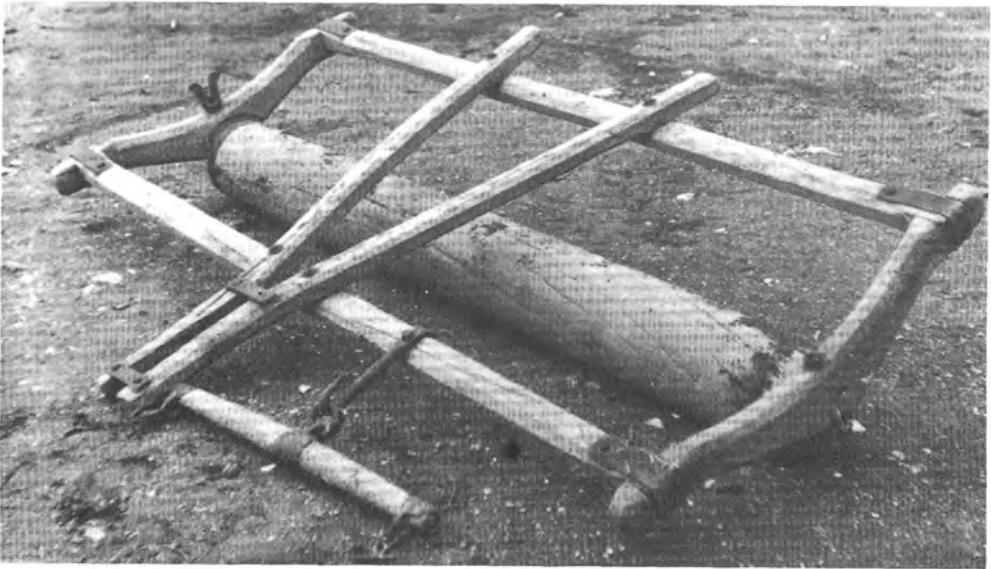

Plan des Hofes
 in Wenzel
 bewilligt und bewilligt wird.

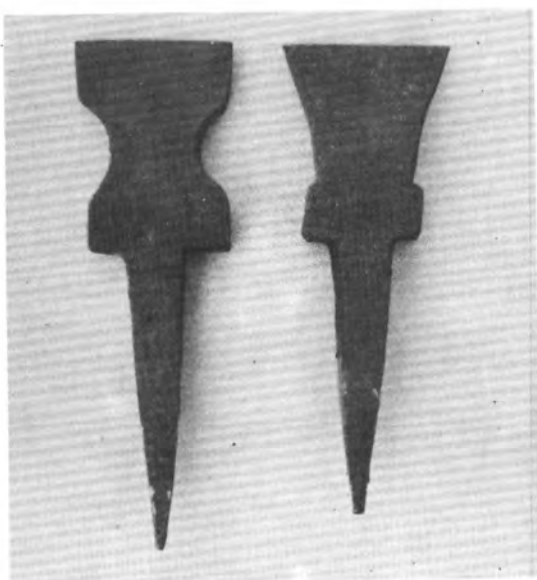

12

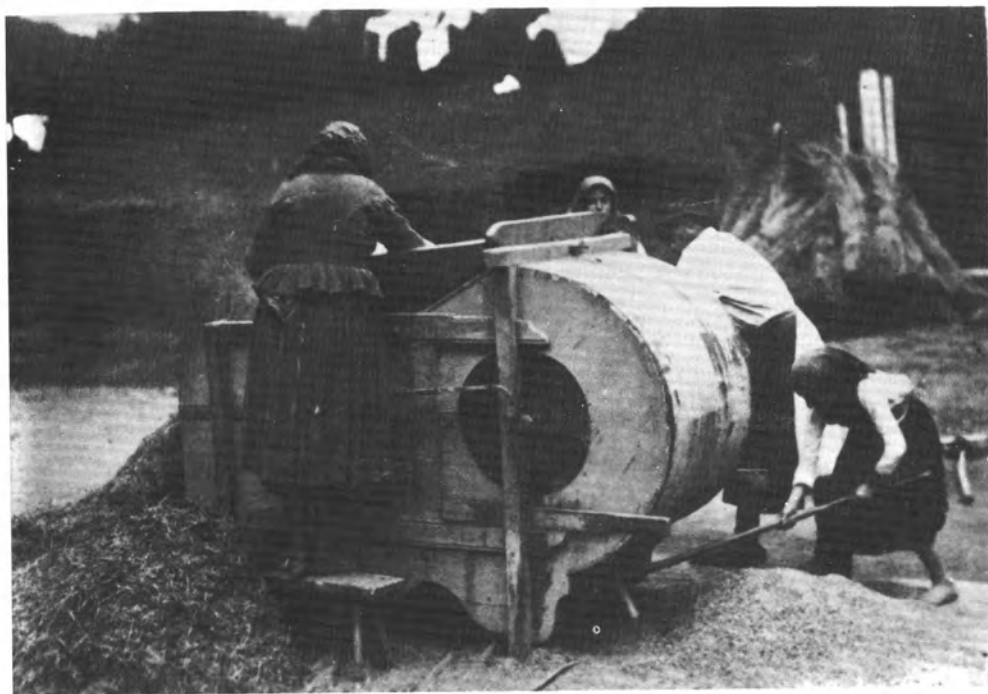
13

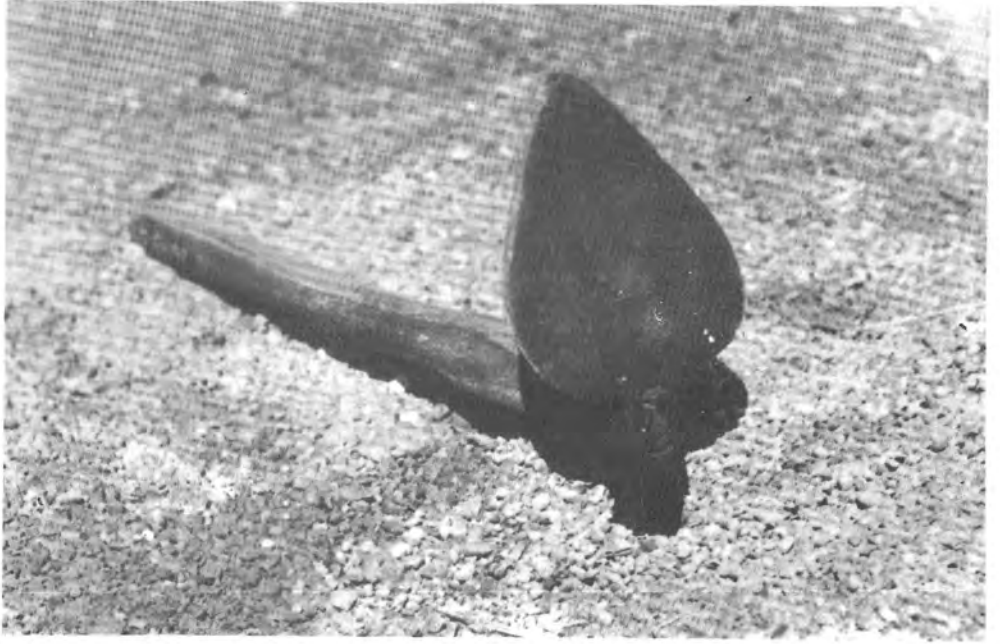

14

15

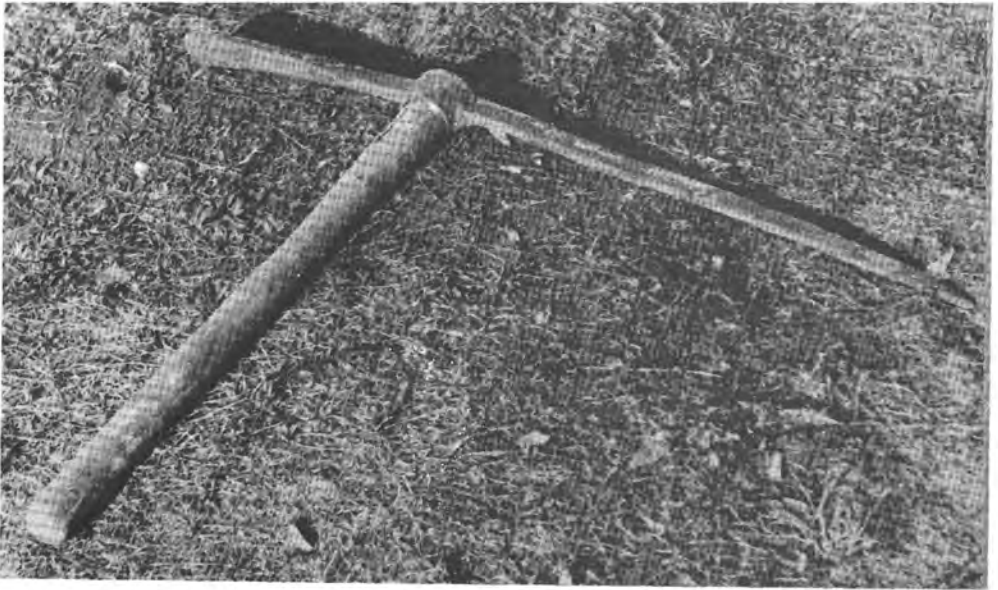

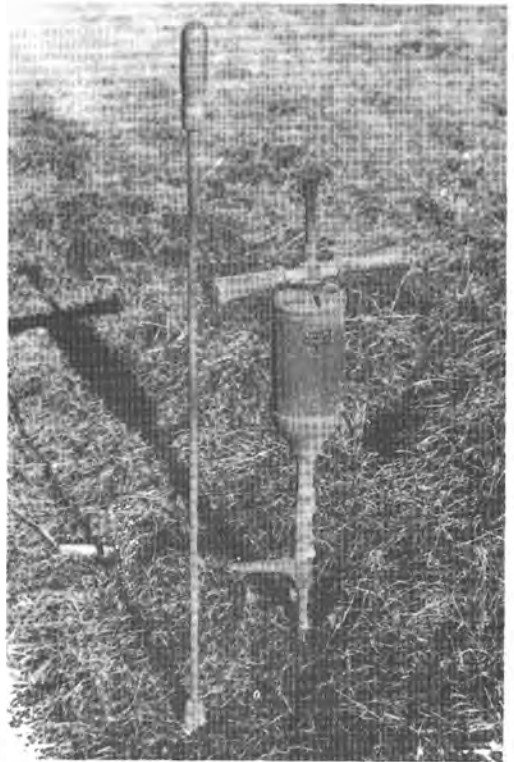
16

17

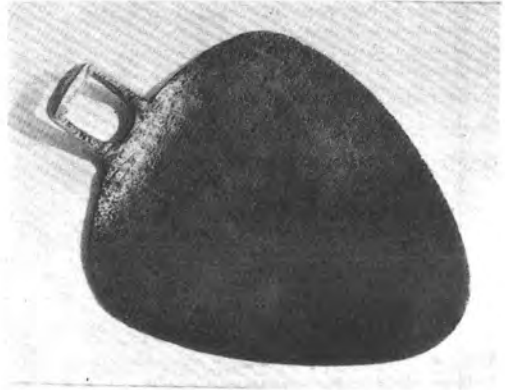
18

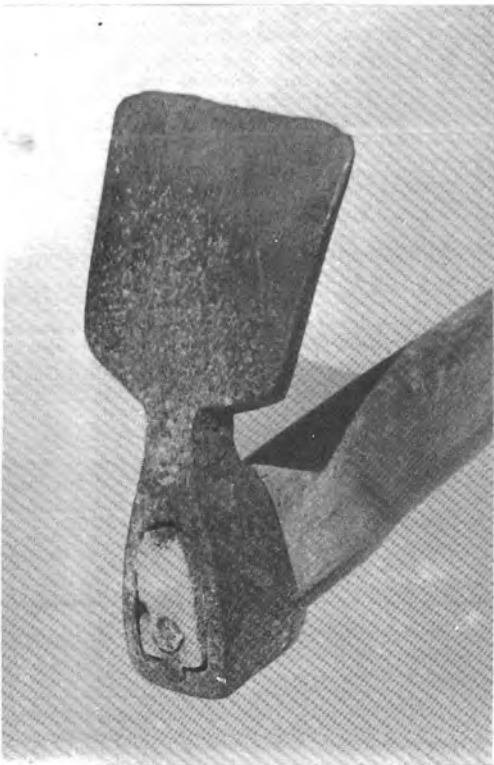
19

20

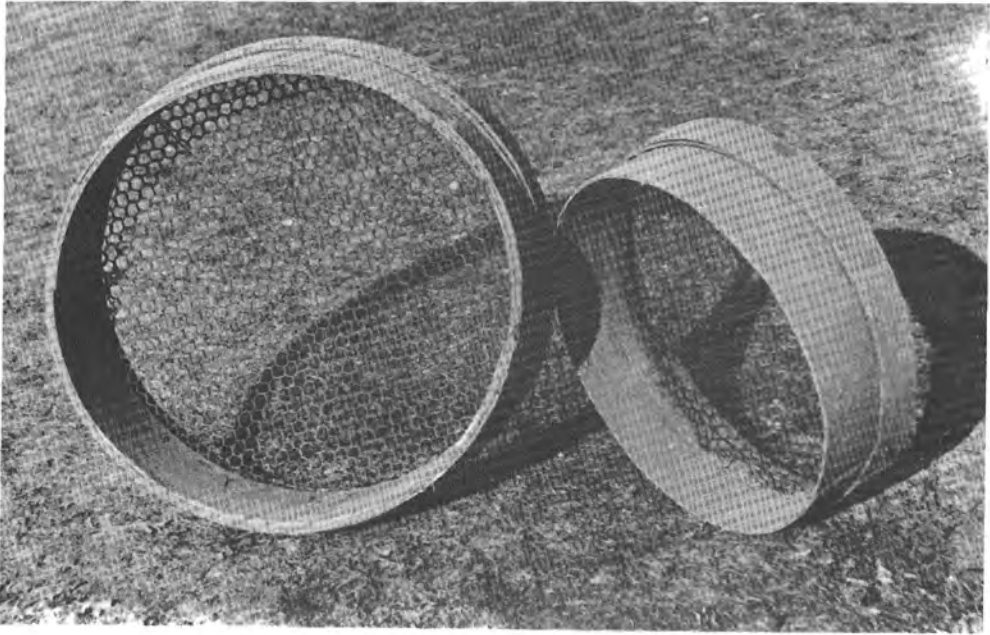

21

22

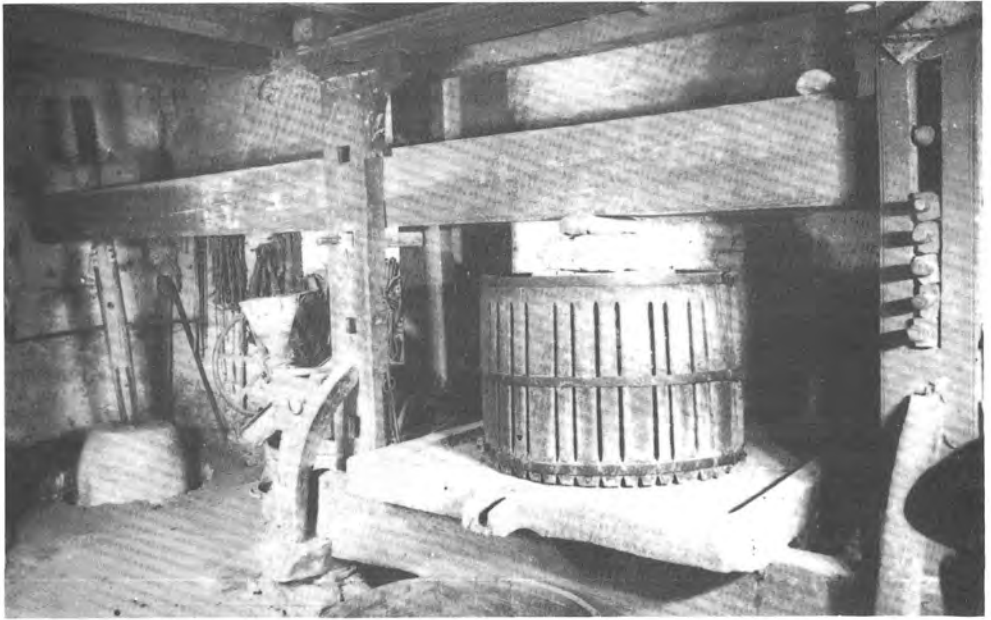

23

24

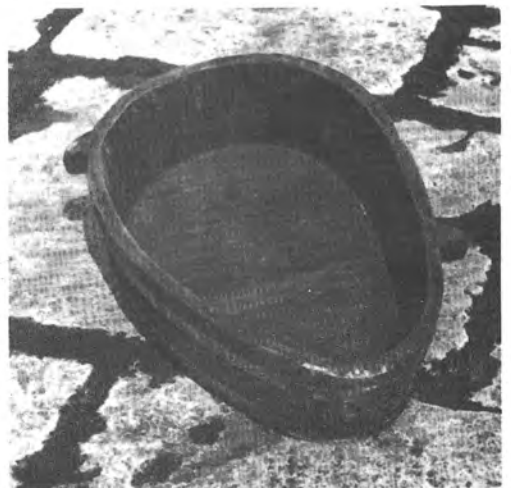

25

26

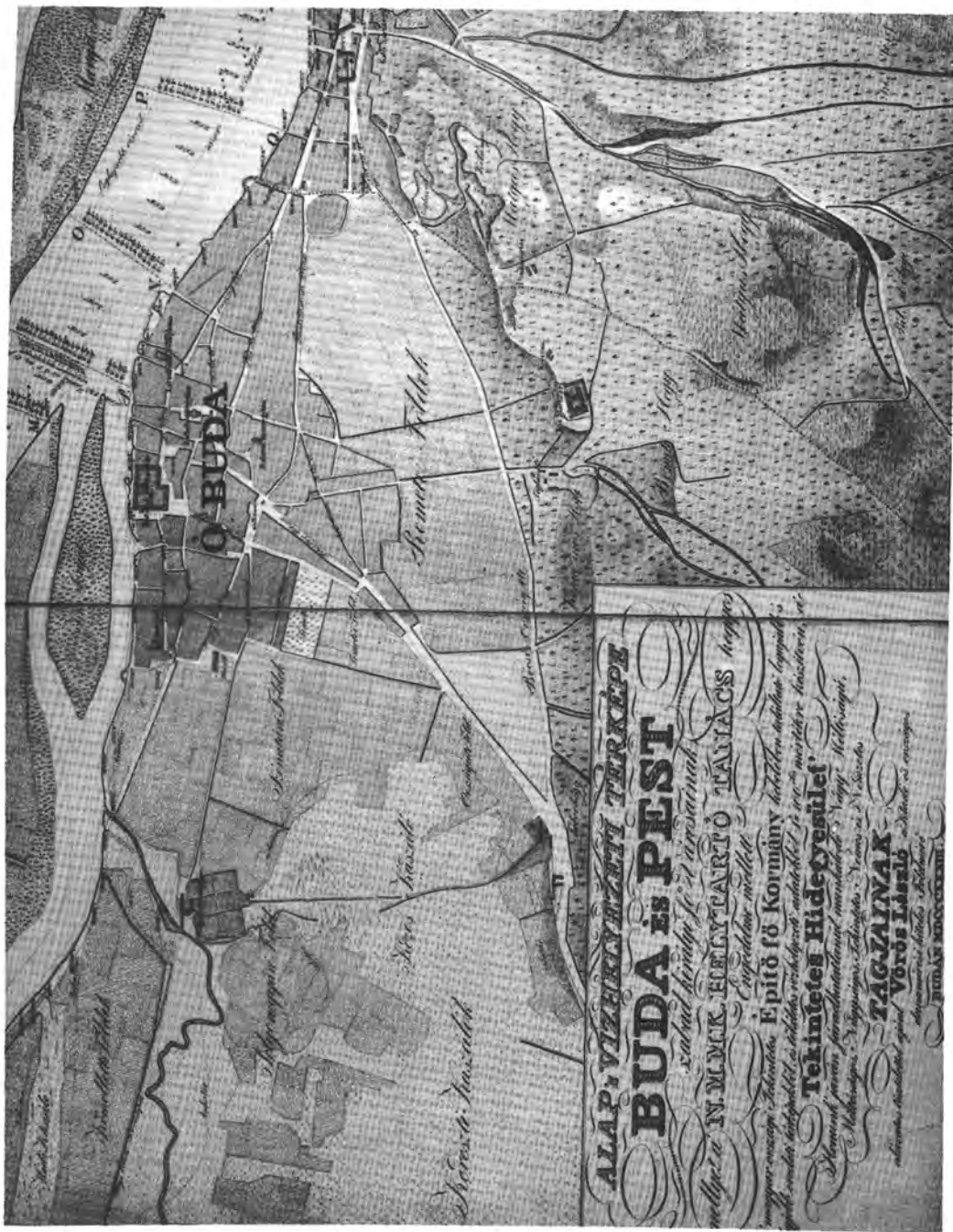

27

ALAPVIZELKÉZLETI TERVEPE
BUDA ÉS PEST
 Készítette: N. M. M. K. ÉRLENYI TARTÓ TÁJÉCS HOGYAN
 Építő fő Kormányhivatalnok
 Tekintetes Hídegyestől
 TÁJÉKOZTATÓ
 VÖRÖS LÉRSÉG

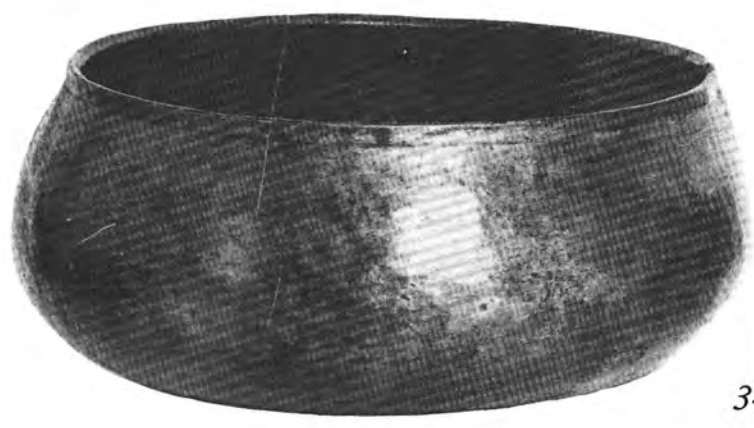
31

32

33

34

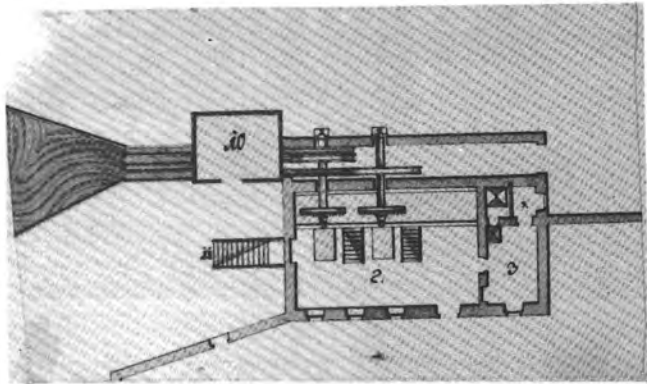
35

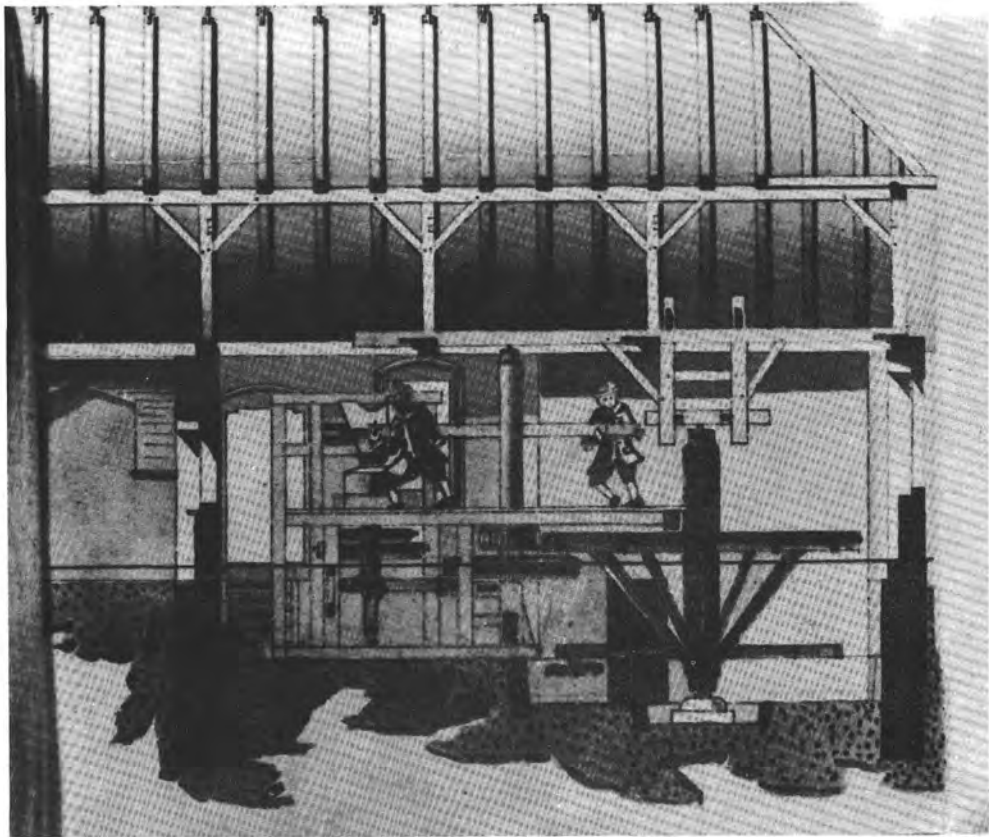
36

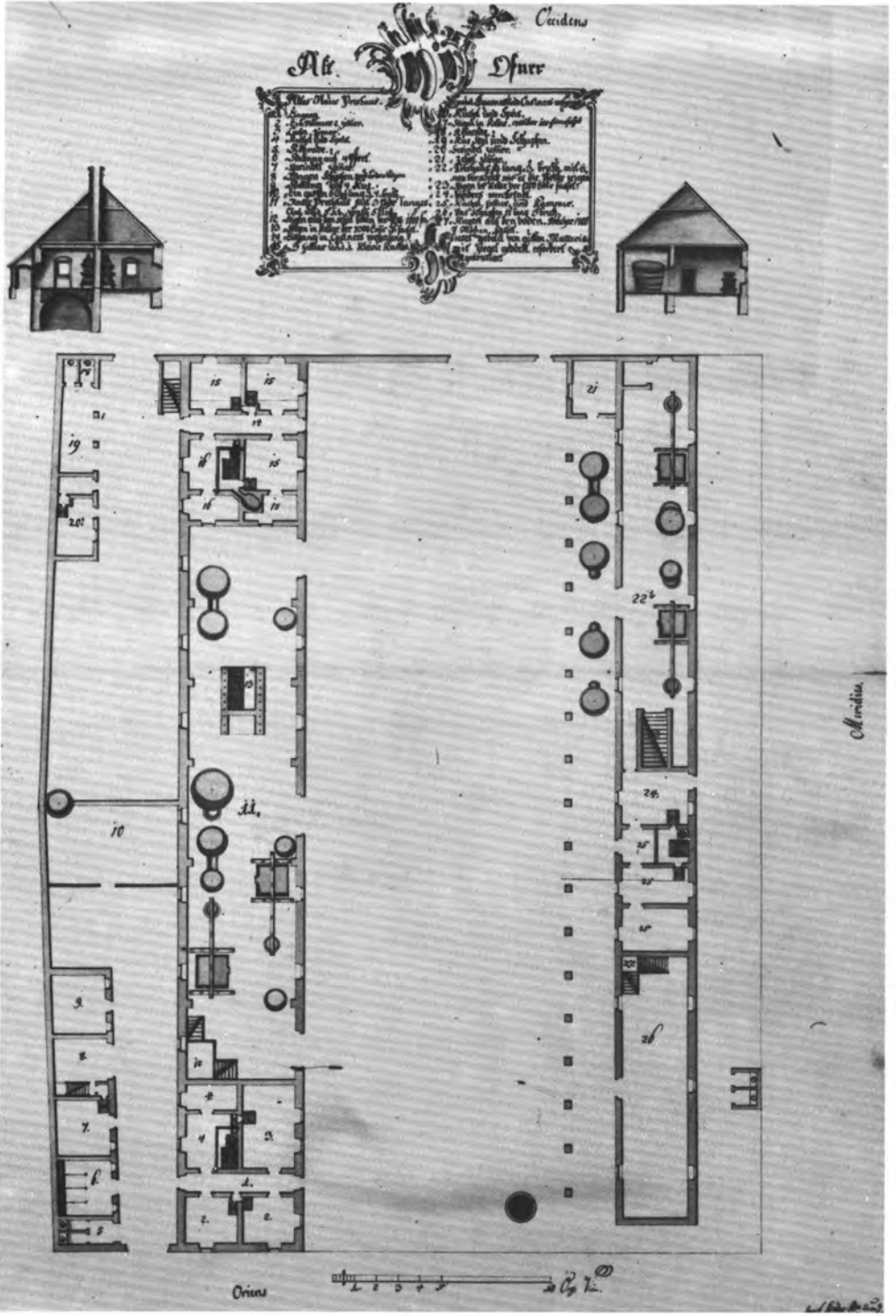

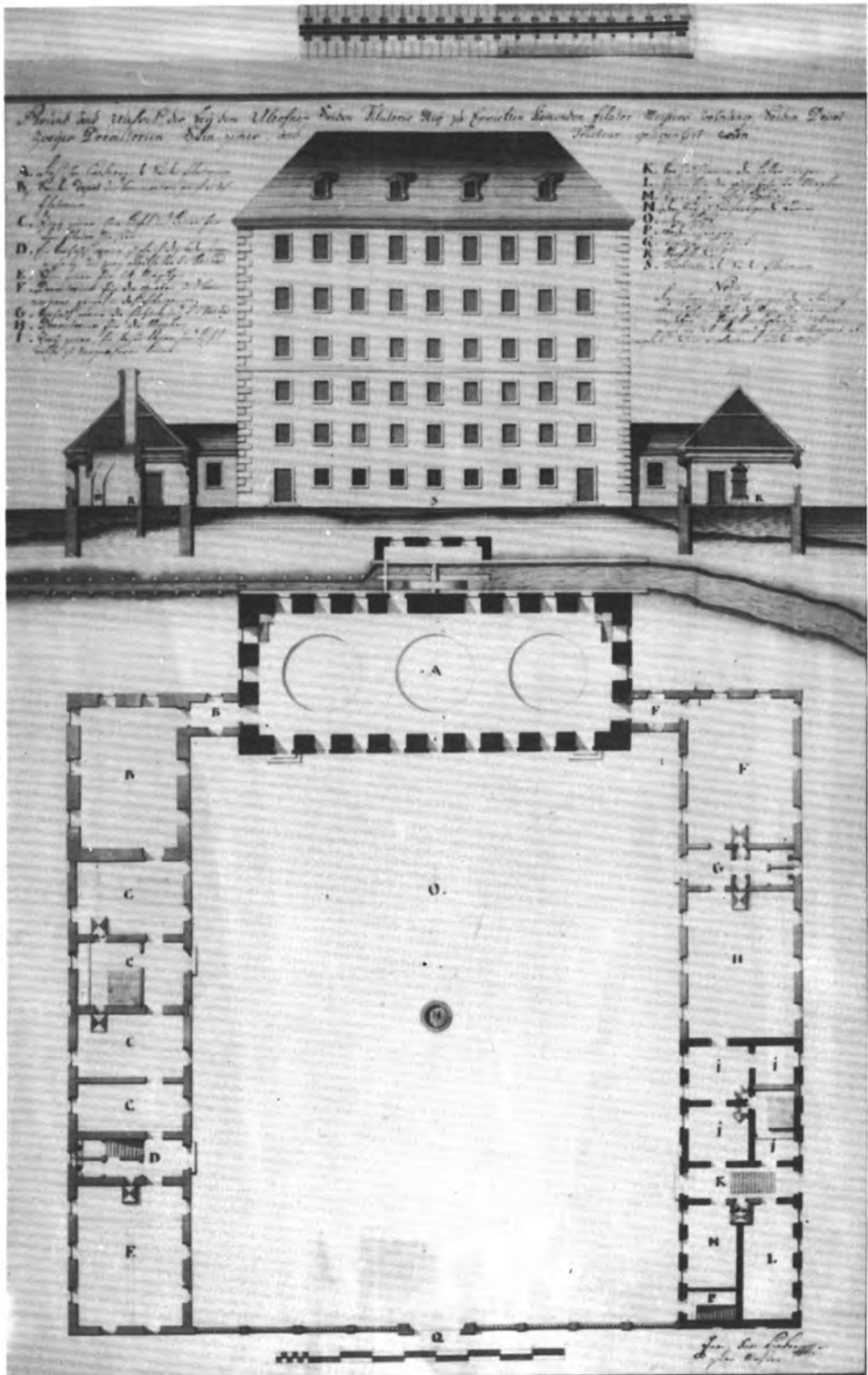
37

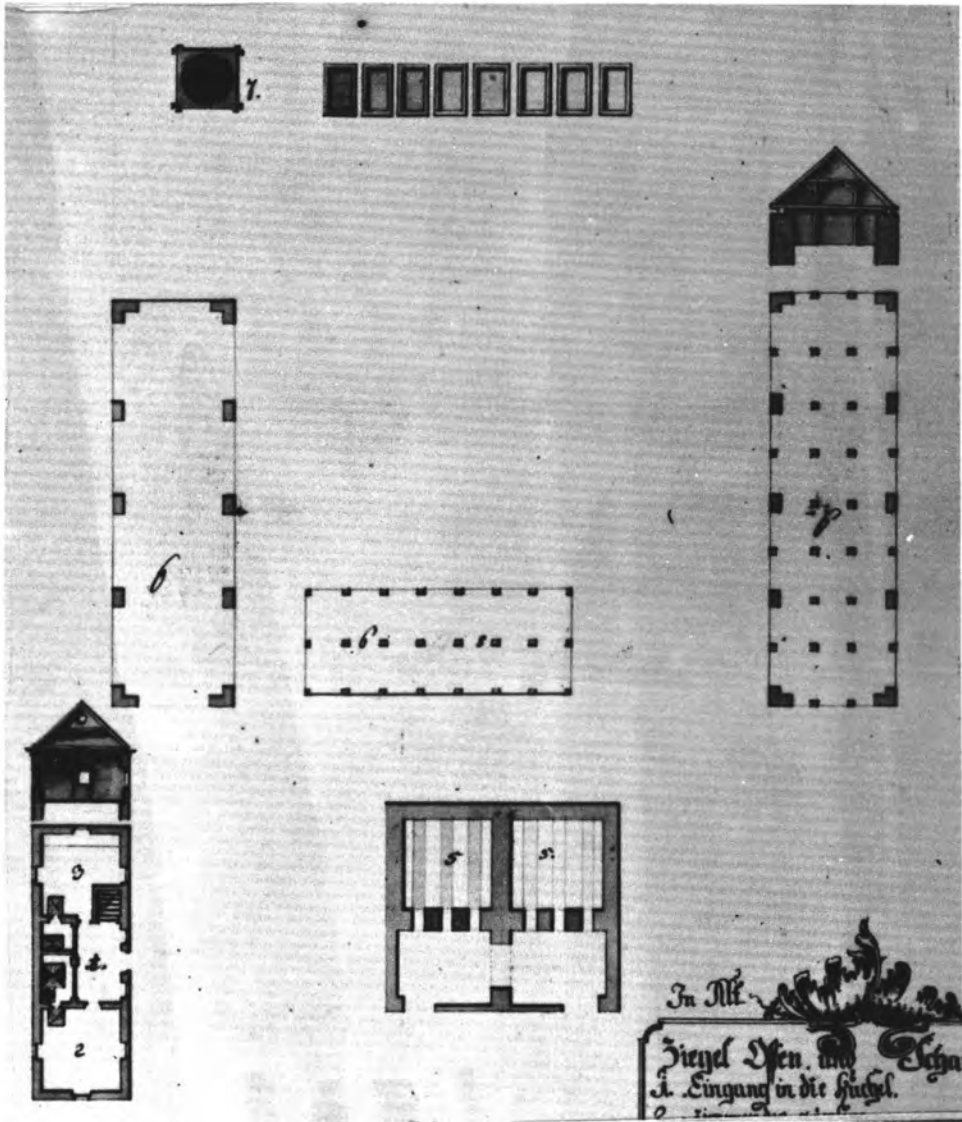

38

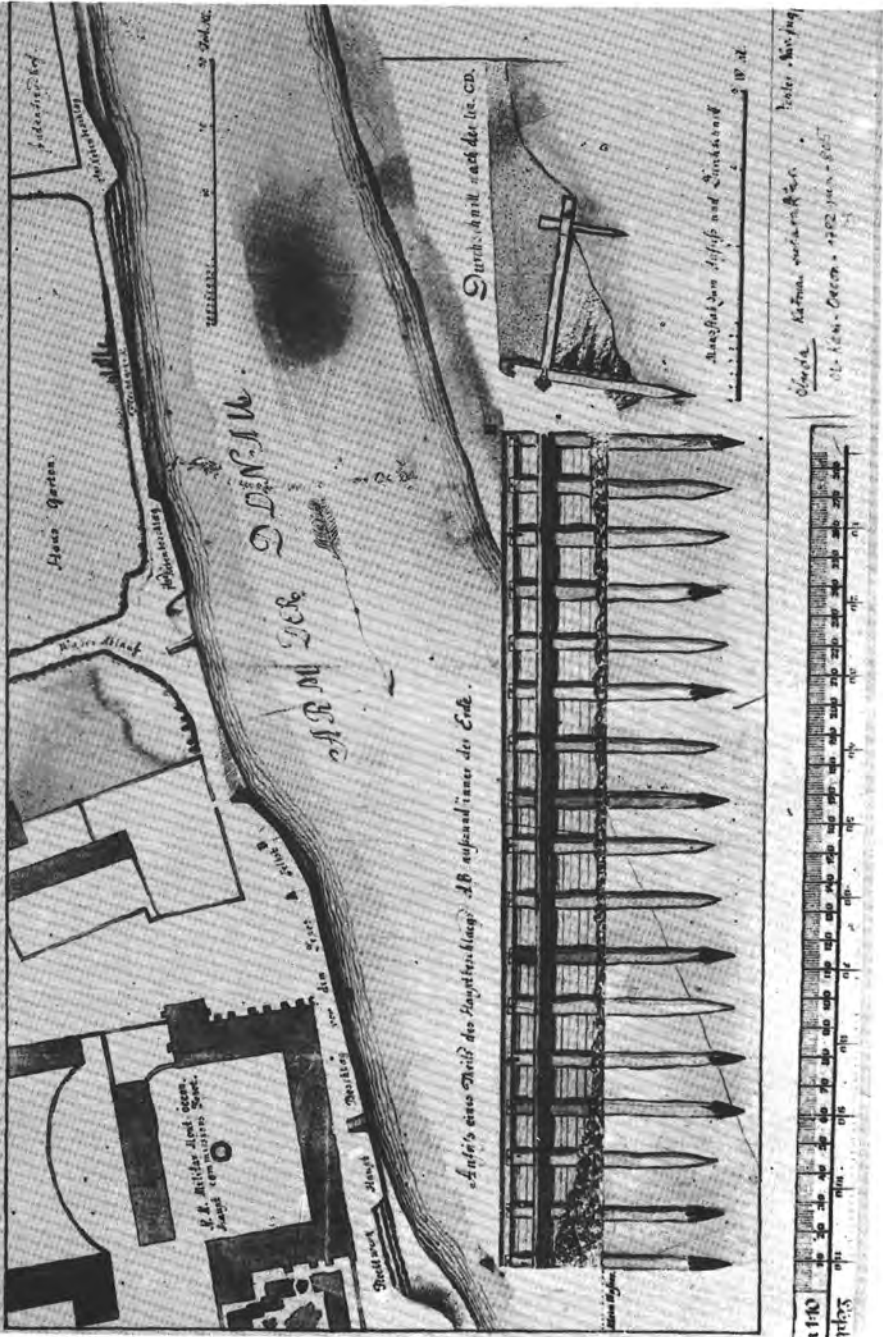

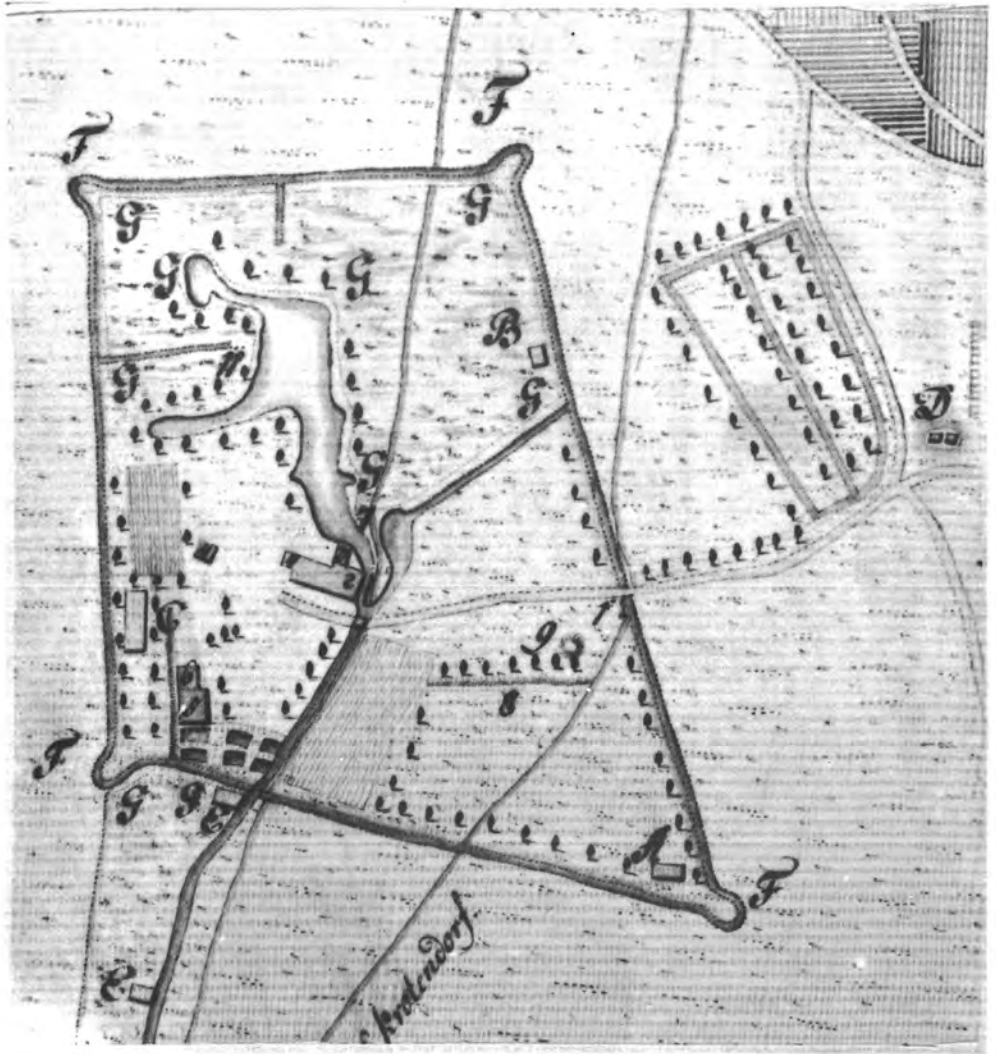

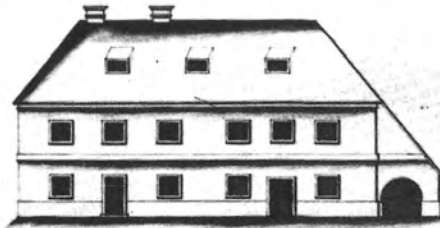
Plan
 der Hofkammer zur Schätzung der k. k. Militär-Ment. vom Haupt Compagnie Quartier in Steyer-Mark
 1852

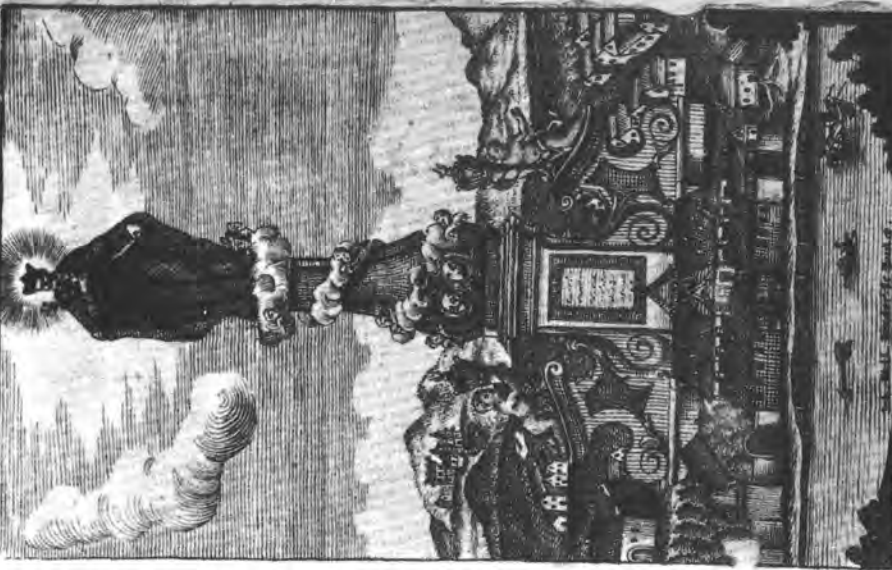

Faciate die Einzingerischen oder so genanten
Büßer Dampf Mülhl in alt Wien.

12
a. 11.

Alt Ostromisches Denkmahl, so Hoff und der Bedächtmuss
 seines h. Pflüppel Sterb, im 1763. Jahr, Kon. wegen gnd
 dregster Befreyung des Erbthens aufgenüch, Jahr Dicit
 senec Vermittlere Grafen Zichy geb. Grafen Berényi.

Gebet
 Lass dich erbitten: O gütiger Vater, das wir deine sündige
 Kinder stumm! mit dir versöhnet werden: Es überwinde dich
 deine unermessliche Güte; es bewege dich unser Jücker u. Noth,
 es begreife dich jene Liebe, so dich begreunige deine Kinge hochruh
 Sohn um unierer Sünde willk in die Hände der Sinder zum
 Tod zu übergeben betrachte O Herr die Wunde so uns deine straf
 Kasse gerisse, du Strecke, sind graulim u der Schmerz zu em
 andich. Was ist es was dir Krieg, Feuersbrünste, Plü
 aber sie haben unsere Gaben uns von fern getrohet,
 men waren vor. Inbey Laub, blind u verstockt: Wir hab
 in diese warnungen nicht geachtet, deine Gerechtigkeit
 hört noch gehalt; u haben nicht gehan, wie du uns besolg
 len half; damit es uns nicht ginge. Keun aber da du von dem him
 mel herab hast ein gerechtes Urtheil hören lassen, worüber die
 Erde eritteret, die Häuser verspalten, Gebäude zu samun
 fallen, u der Schutt die Menschen vergräbet, da erkenne wir
 das wir gesündigt, u bel gethan, das wir von dir abge
 en, und deine Gerechtigkeit Hand, u starcken vor, mit rohe
 deine über uns aufgesetzte Hand, u starcken vor, mit rohe
 chem du uns in deinem Grimm bestritest, Aber um unierer
 er Sünde wollen getrauen wir uns nicht diesen eyhalt zu thun
 willk; wir bitten dich mit blut-triessenden Herzen, dir
 das Lebere hat deines Sohns u unierer Erloßers Gerecht
 keit, verfühne O gütiger Vater, der du nicht verlanget den Tod
 des Sinders, sondern das er lebe. Verfühne O gütiger Jesu,
 der du nicht kommen bist, das Seis in die welt zu senden, um
 die Sinder zu verzeihen, sondern ihre Herzen mit dem blötte
 schweizer zu erfüllen. Werde beschreyet O Barmherziger
 Vater! O milderherziger Erlöser u gemüthe: das uns der
 Dienst mit jenem Geur erlönde mit welchem es das Seig
 des h. Pflüppel Sterb bitten wir seye uns, von eben diese
 aber O h. Pflüppel Sterb bitten wir seye uns, von eben diese
 gnade zu erlangen, vor dem Gdnt. Thron unierer Schuz u
 zu sprechen, auf das der gerechte Gdnt nicht mehr Urtheil
 habe unierer Sünden mit dem erschrecklichen Erbtheil
 zu bestrafen. Deine Güte verfühne uns ferners vor
 diesem außersien Ubel gleichwie dadurch dein getreue
 Pfleg Kind enedictus der dreyzehende Römische Pabst
 bey Einsetzung seines Hauses, mitten unter dem Stern
 gausen, u erhalten, worden. deine Güte magge uns vor
 big erlöhet zu werden, wenn wir reuimlich zu Gott
 rufen: O h. Gdnt. O h. starcker Gdnt! O h. starcker, u
 lichterbliger Gott erbarne dich unser, u erlöse uns
 von dem Ubel des Lebes u der Seele. Herr wehrt erunglich
 Amen.

